ОВИД

HORIZON

ТРАВЕНЬ - ЧЕРВЕНЬ
JUNE 1959
РІК X Ч. 5 (103)
Ціна 40 ц.

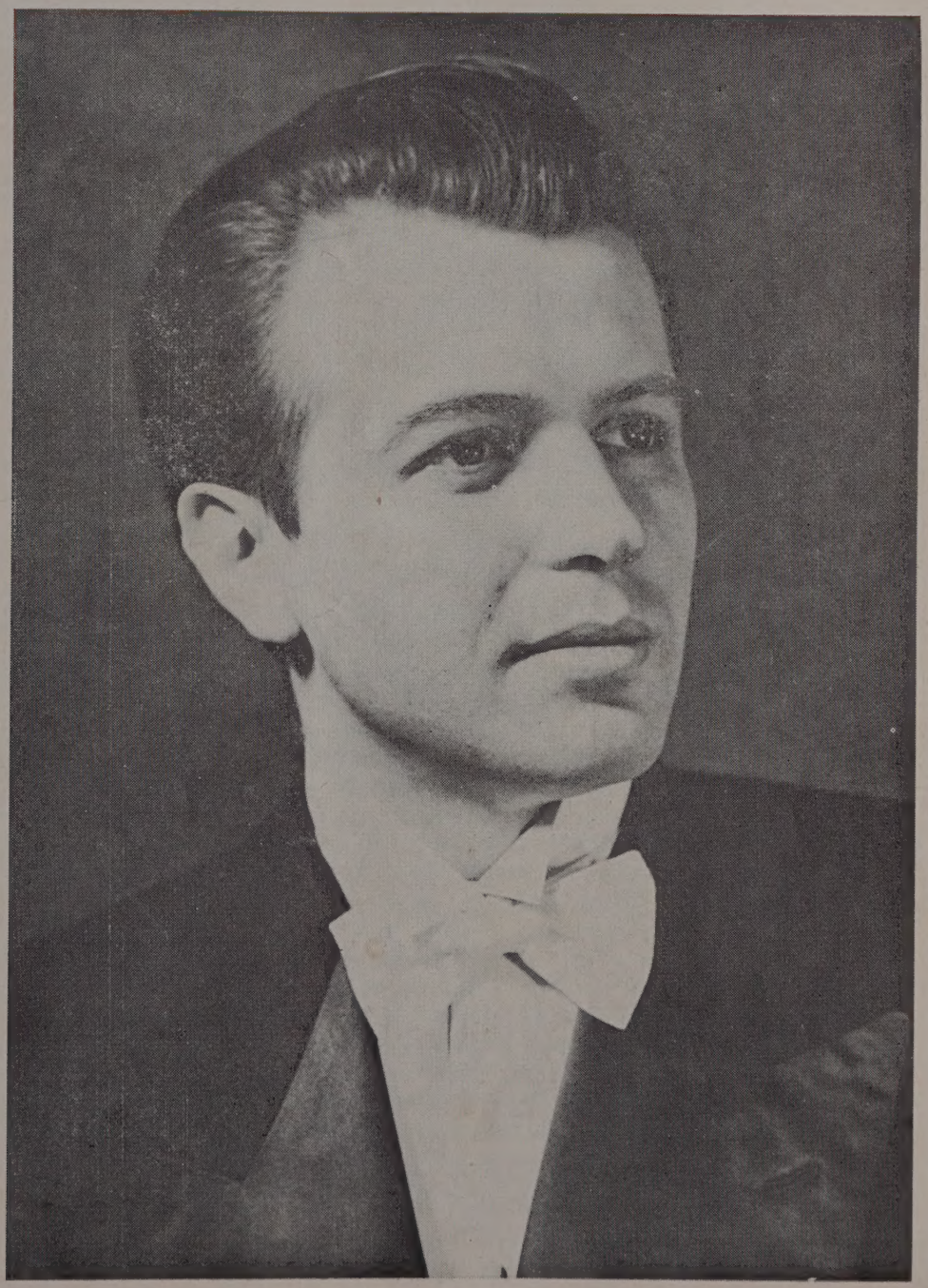

НА СПЛАТИ ПО ОДНОМУ ДОЛЯРОВІ ТИЖНЕВО

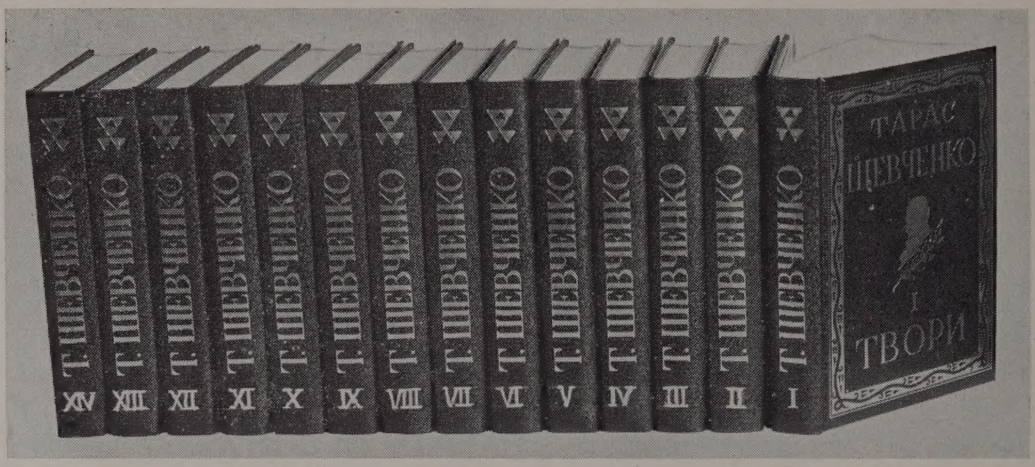

Повне Видання Творів Тараса Шевченка

Т. I. Поезії до року 1843.

Т. II. Поезії 1843 - 1847 рр.

Т. III. Поезії 1847 - 1857 рр.

Т. IV. Поезії 1857 - 1861 рр.

Т. V. Назар Стодоля. — Різні твори.

Т. VI. Повісті: Художник. — Наймичка. — Варнак.

Т. VII. Повісті: Княгиня. — Музика. — Нещасний. Капітанша.

Т. VIII. Повісті: Близнята. — Мандрівка.

Т. IX. Журнал.

Т. X. Листи.

Редактор тт. I - X — П. Зайцев

Т. XI. Т. Шевченко, як маляр (160 репродукцій малюнків). Автор розвідки — Д. Антонович.

Т. XII. Т. Шевченко в чужих мовах. Переклади Шевченка на інші мови. Редагує Р. Смаль-Стоцький.

Т. XIII. Збірник статтей про Т. Шевченка та його творчість (в тому ще ніде недрукована праця Юрія Клена).

Т. XIV. Бібліографія творів Т. Шевченка та праць про нього. В. Дорошенко.

Перший наклад Повного Видання Творів Тараса Шевченка видав Український Науковий Інститут у Варшаві.
Появилося воно під редакцією окремої Редакційної Комісії в складі:
Голова — О. Лотоцький, секретар — Р. Смаль-Стоцький,
Редактор — Павло Зайцев.
Автори поясняльних статтей і дослідчих праць, друкованих у цьому Повному Виданні Творів Тараса Шевченка:

Антонович Д., Білецький Л., Брик І., Дорошенко В., Дорошенко Д., Дубицький І., Зайцев П., Кордуба М., Лепкий Б., Лотоцький О., Луців Л., Маланюк Є., Сірополко С., Січинський В., Смаль-Стоцький Р., Смаль-Стоцький С. і Чижевський Д.

Другий наклад Повного Видання Творів Тараса Шевченка видає Видавництво Миколи Денисюка напередодні 100-літніх ювілейних святкувань. Повне Видання Творів Тараса Шевченка Видавництва Миколи Денисюка матиме 14 томів, друкованих на доброму білому папері, гарно оправлених в імітацію шкіри, з позолоченням. Ціна за ввесь комплет цього монументального видання лише $ 60.00 на сплати по одному долярові тижнево або по 4 - 5 долярів місячно. За ближчими інформаціями та за ілюстрованими проспектами звертатися на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY
2228 W. Chicago Ave. Phone EV 4 - 3868
Chicago 22, Ill.

Повне Видання Творів Тараса Шевченка

втішається великим зацікавленням

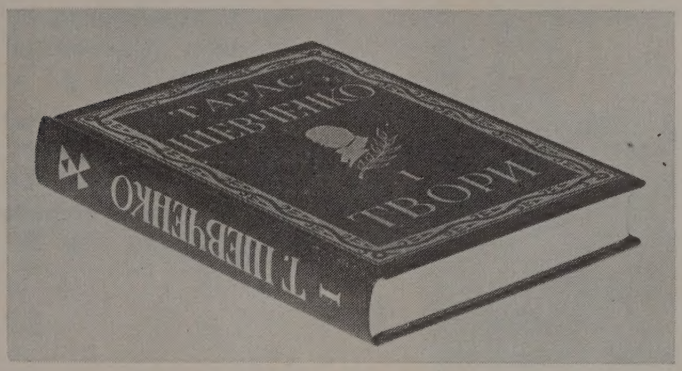

Перший том повного видання Творів Тараса Шевченка

Від проголошення пляну появи 14-ти томового повного видання Творів Тараса Шевченка, уже в двох місяцях, сталися в його реалізації деякі важливі факти, що про них інформуємо з великою приємністю.

Найважливішою новиною є те, що вже появився перший том Творів Шевченка. Випуск першого тому повного видання Творів Тараса Шевченка, це найприємніша подія в праці нашого видавництва. Ця подія започатковує новий етап його діяльности, бо з нею починаємо серію монументальних видань творів українських клясиків. Рівночасно приступаємо до друку Трилогії „Мазепа" Богдана Лепкого, яку видаємо на основі видавничого договору з Родиною Покійного Письменника.

Вручення першого тому повного видання Творів Тараса Шевченка Марусі Бек, голові Ради міста Дітройту. 1959 р. підчас відвідин в її уряді (Фото: І. Бек)

Признаємося, що ми намічували плян видання Творів Шевченка не без страху, бо все таки треба було зважати на те, що реалізується його не на рідних землях, а в умовах далекої чужини. Проте, зацікавлення української еміґрації цим виданням перейшло всі сподівання. Доказом цього є поважна кількість замовлень ще перед його появою. Замовлення приходять не тільки з усіх стейтів ЗДА та із сусідньої Канади, але також з Арґентини й Бразилії, та з Европи — з Англії, з Італії, а навіть з далекої Австралії.

У самому Чікаґо, місті осідку видавництва, лише за два місяці замовлення на це видання перейшли суму дол. 7.000.00, ще перед появою першого тому. У Дітройті підчас наших відвідин у 53-ох родин, 42 родини замовили це монументальне видання на загальну суму понад дол. 2.500.00. На товариських сходинах родин українських інженерів у Дітройті всі 10 родин замовили Твори Шевченка. Курія оо. Василіян у Римі замовила 7 комплектів для своїх манастирів поза ЗДА і Канадою (тутешні манастирі самі замовляють). Наймолодшим передплатником Творів Шевченка з власної ініціятиви є 14-літний Володимир Шестюк із Чікаґа, що сам буде сплачувати їх по одному долярові тижнево. Взагалі, ідея видавництва дати змогу передплатникам сплачувати це видання по одному долярові тижнево виявилася дуже корисною, бо дозволяє навіть шкільним дітям його передплачувати. Це, що діти самі сплачують передплату, має велике виховне зна-

Група учасників зустрічі з нагоди появи повного видання Творів Тараса Шевченка, що її влаштувало Об'єднання Українців Америки „Самопоміч" відділ у Дітройті 22. травня 1959 р.: д-р В. Лисий, Інж. Р. Крохмалюк, д-р О. Марітчак, інж. Л. Шумило (голова „Самопомочі"), д-р С. Парфанович, М. Денисюк, Маруся Бек (голова Ради міста Дітройту), д-р Є. Перейма, інж. В. Несторович, д-р К. Цеменда, інж. В. Боб'як, д-р Ст. Горак

(Фото: І. Бек)

чення. Уже сам факт, що кожна дитина — передплатник Творів Шевченка підчас 60 тижнів буде їх сплачувати має особливе значення для її ментальности та прив'язання до української книжки.

Між передплатниками нашого видання Творів Шевченка є також одноіменник Поета майор Чорноморської Фльоти Борис Шевченко. Він сам і кожна з його п'яти дочок, кожна зокрема є нашими покупцями. Його родина є найбільшим покупцем нашого видавництва й книгарні, бо всі вони один одного обдаровують на родинні свята монументальними українськими виданнями, доповнюючи свої бібліотеки.

Таке велике зацікавлення не тільки усунуло всі наші сумніви, але також значно заохотило нас удосконалити видання. Отож перш за все треба його видати більшим накладом а ніж це раніше намічено. Далі видаємо всі томи люксусово, так як уже появився перший том. Тому повне видання Творів Тараса Шевченка буде не тільки вартісним літературно-науковим матеріялом, але також ефектовною прикрасою гарно влаштованих українських хат.

Уже в процесі друку першого тому видавництво подбало про удосконалення редакції видання. У першому томі появилася в українській і англійській мовах передмова проф. Романа Смаль-Стоцького — Президента Головної Ради Наукових Товариств ім. Т. Шевченка. Замовлено нові праці шевченкознавців до дальших томів.

Наше видання Творів Шевченка ми зареєстрували в каталозі Конґресової Бібліотеки у Вашінґтоні, що ним користуються публічні та університетські бібліотеки в ЗДА та в інших країнах. Число цього каталогу є вже видруковане в першому томі. Деякі замовлення з публічних бібліотек ми вже одержали.

Нас повідомляють, що в Києві також заповіджено повне видання Творів Т. Шевченка в 10-ти томах, під редакцією Олександра Корнійчука.

Отож, видання Творів Тараса Шевченка на еміґрації являється важливим фактором у нашій ідеологічній, протимосковській боротьбі. Нашим виданням, що є маніфестацією вільної української думки, ми заперечуємо московсько - большевицькі намагання фальшувати Шевченка та зводити його до утраквістичного письменника, а українців до меншого московського брата. В цьому відношенні, видання українською мовою буде поповнене виданнями Творів Шевченка в чужих мовах.

Микола Денисюк

Наймолодший передплатник повного видання Творів Тараса Шевченка 14-ти літний ученик Володимир Шестюк

ОВИД

OVID

The Monthly Newsmagazine

Vol. X. No. 5 — June 1959

EDITOR
Mykola Denysiuk

PUBLISHER
Mykola Denysiuk Publishing Co.
2228 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Iillnois, USA.
Tel. EVerglade 4-3868

Branches:
6 Churchill Ave.
Toronto 3, Ont., Canada
c. Santo Tome 4000
Buenos Aires, Argentina

Representatives:
Australia
Fokshan Library & Book Supply
1 Barvon St.
Glenroy W. 9. Vic.

England
Ukrainian Booksellers
49, Linden Gardens
London W. 2.

Belgium
Ihnat Stachij
Esneux en Iiege

Second-class mail privileges autorized at Chicago, Illinois

Authorized as Second-class mail, Post Office Dept., Ottawa

Composition by T. Olschansky

Printed by The Alliance Press
1130 N. Ashland Avenue
Chicago 22, Illinois — U.S.A.

All rights reserved under International and Pan-American Copyright Conventions

Subscription $ 4.00 yearly

Видає й редагує
Микола Денисюк

Статті, підписані повним іменем або ініціялами, не обов'язково висловлюють думку редакції.

Всі права застережені

Річна передплата:

Австралія і Англія — шіл.	**30.-**
Аргентина — арг. пезів	**120.-**
Бразилія — круйзерів	**240.-**
ЗДА, Канада і ін. — дол.	**4.-**
Німеччина — ДМ	**10.-**
Франція — фр. фр.	**800.-**

ЗМІСТ

Д. Корбут — Франко і молодь 5
Сіґмаро — *** (поезія) 8
О. Мак — Серед туману 8
Ю. Мовчан — Дещо про соняшну систему і всесвіт 9
Р. Турянський — Марокко — око за око 15
М. Кушнір — «Ізми» в сучасному мистецтві 17
Діма — Студентська вечеря 19
В. Дорошенко — Тіні минулого 21
О. П. — Концерт Ю. Богачевського 23
Сіґмаро — Літературні шаржі 24
оДо — Одна з відмін химерної талії 25
Г. Черінь — Два дні в Рочестері 29
Л. Полтава — Юрієві Яновському 33
В. Лев — Іван Керницький та його найновіший літературний твір 34
О. Лятуринська — Словень 35
Л. Коваленко — Зустріч з Україною 36
С. Кіндзерявий — Пастухів і В. Несторович — Рецензії 38

На обкладинці: Юрій Богачевський
(Гляди рецензія на 23-ій стор.)

ГОСТІ НАШОГО ВИДАВНИЦТВА

Від появи попереднього числа „Овиду" ми мали приємність вітати в нас визначних гостей, що відвідали наше видавництво (подаємо в хронологічному порядку): д-р Ярослав Росляк (к. колеґа з інсбруцького університету й секретар Українського Студентського Об'єднання в Інсбруці — УСОІ, тепер адвокат в Едмонтоні, Алберта - Канада), Ярослава Сурмач (з нагоди доповіді про поїздку на Україні, авторка репортажу з цієї поїздки в „Овиді" ч. 2-3 з 1957 р.), Юрій Богачевський (з нагоди власного концерту в Чікаґо — рецензія в цьому числі „Овиду"), Мирослав Скала-Старицький з Парижу (вдруге), Маруся Е. Бек — голова Ради міста Дітройту (в наступному числі „Овиду" буде про нашу Гостю окрема стаття), Іван Бек (невідлучний брат Марусі), о. д-р Мелетій Соловій ЧСВВ (редактор „Світла" в Торонті), Протоархимандрит Чина Святого Василія Великого о. д-р Павло Миськів ЧСВВ з Риму (в наступному числі „Овиду" буде інтерв'ю з Достойним Гостем на теми теперішнього положення Української Церкви на рідних землях і на чужині) і о. д-р Ісидор Патрило ЧСВВ — економ Курії оо. Василіян у Римі.

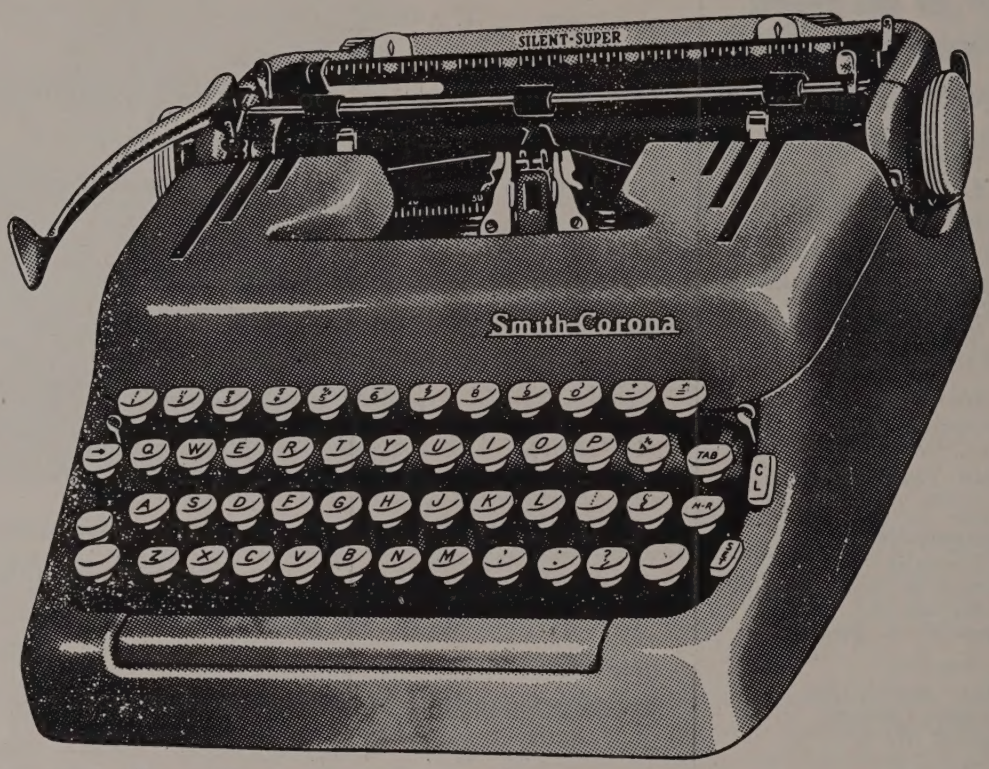

Smith Corona

Portable Typewriter

SILENT — SUPER — STERLING — CLIPER — SKYRITER

AUTORIZED DEALER:

MYKOLA DENYSIUK

2228 W. CHICAGO Ave. CHICAGO 22, ILL., USA

Маємо в продажу англійські, українські та в усіх інших мовах

МАШИНИ ДО ПИСАННЯ

найкращої американської продукції у великому виборі — по низьких, приступних цінах, на догідні сплати, без дораховування відсотків.

Приймаємо позамісцеві замовлення і висилаємо машини до писання до всіх стейтів ЗДА та до інших країн.

Якщо хочете придбати собі або Вашим рідним доброякісну та ще й із фабричною гарантією машину до писання, звертайтеся до нас особисто, письмово або телефонічно, а ми обслужимо Вас скоро й догідно.

РІК X., Ч. 5 (103) ОВИД ТРАВЕНЬ - ЧЕРВЕНЬ 1959

Д. Корбут

ФРАНКО І МОЛОДЬ

„На Галицькій Русі не було чоловіка, що мав би такий великий вплив на сучасну молодь, який мав свого часу Франко." Так свідчив про Франка відомий галицький громадський діяч Д-р Євген Олесницький у своїй статті „Спомин з-перед четвертини століття", в Літературно-Науковому Вістнику за 1904 рік (кн. 9. ст. 130-131). Але і в Східній Україні, і серед інших народів мало було письменників, що мали такі живі зв'язки з молоддю і такий вплив на неї, як мав Франко. Цей вплив почався ще в студентських часах і збільшувався увесь час.

Коли Франко приїхав до Львова 20-літнім юнаком в 1875 році, щоб записатись на філософічний факультет Львівського університету, студентське життя зосереджувалось у двох товариствах: „Академіческий Кружок" і „Дружній Лихвар". До першого належала москвофільська молодь, до другого — народовецька. „Академіческий Кружок" був у кращому становищі, бо одержував грошові субвенції, мав своє приміщення, бібліотеку і читальню, а також видавав студентський журнал „Друг". Завдяки цьому, він і мав більше членів. Діяльність „Дружнього Лихваря" обмежувалась уділюванням грошових позик членам.

Між москвофільською і народовецькою молоддю велася тоді завзята боротьба в питаннях мови і народности. Студенти-москвофіли, йдучи за прикладом своїх батьків, переспівували на всі лади стару пісеньку про „один руский народ" орієнтувались на російську імперію і, за прикладом російських чорносотенців, заперечували окремішність української мови і народности, хоч самі вони російської мови не знали. Вони створили з елементів української, старослов'янської і російської мов якесь чудернацьке „язичіє" і намагались ужи-вати його в щоденній мові і літературі, вважаючи його помилково російською мовою. Народовці, хоч і поборювали це москвофільське баламутство, але практично для організації українського життя робили небагато, а тому й не могли очистити галицького життя від реакційного москвофільства, щедро підтримуваного царськими рублями.

Ще коли Франко був учнем восьмої кляси Дрогобицької гімназії, журнал „Академіческого Кружка" „Друг" помістив кілька його віршів. Ці зв'язки з „Другом" завели Франка до „Академічного Кружка". Але в перших стадіях боротьби між москвофілами і народовцями Франко участи не брав, хоч він і писав свої твори „язичієм" москвофілів і засвоїв собі дещо з їх поглядів.

В „Академіческому Кружку" прийняли Франка дуже радо і незабаром його вибрали до управи як бібліотекаря. В бібліотеці Франко пересиджував цілими годинами і читав книжку за книжкою. Одночасно він заповняв своїми писаннями сторінки „Друга". Тут в 1875 р. надруковано, між іншим, його фантастичну повість „Петрії і Довбущуки".

Але в актуальних питаннях дня, які тоді хвилювали молодь, Франко залишився нейтральним недовго. В „Академіческому Кружку" розгортувалися події, що втягнули й Франка у вир боротьби, і мали велике значення не лише для його особистого життя, але також для українського руху в Галичині. В „Академіческому Кружку" і в редакції „Друга" були не тільки „тверді" москвофіли, але також „угодовці", які схилялись до народовців і бажали об'єднатись з ними. Найбільш активний серед них був Антін Дольницький, що написав дуже гарний спомин про молоді літа Франка (до Другої Світової Війни цей спомин збері-

гався в рукописі в бібліотеці НТШ у Львові). Сюди належали ще Михайло Павлик, Володимир Левицький (Лукич), Іван Белей та інші. До них приєднався також Франко. Цей гурток часто робив збори, на яких обговорювано потребу змін у редакції „Друга" та в „Академическому Кружку".

Але вирішальний зворот стався тільки під впливом Михайла Драгоманова. Своїми листами до редакції „Друга" (1875 і 76), а потім своїми доповіддями у Львові (1876), Драгоманів зробив у поглядах молоді справжню революцію. Ось що про це пише Франко: „Драгоманів у своїх листах до редакції „Друга" ... дорікав їй (москвофільській молоді, Д. К.) неуцтвом, незнанням московської мови й літератури, ретроґрадством та безідейністю. Наслідком ідейного ферменту, внесеного писаннями Драгоманова, був зворот усього загалу москвофільської молоді до народної мови, була спроба злуки обох студентських товариств („Академическаго Кружка" і „Дружнього Лихваря", Д. К.), був, нарешті, зворот одної частини молоді до новітніх ідей соціялізму та радикалізму". (Франко: Щирість тону і щирість переконань, ЛНВ 1905, кн. У. ст. 105).

Після такого впливу Драгоманова, переворот в „Академическом Кружку" пішов швидко. Весною 1876 р. в цьому товаристві вибрано нову управу під проводом Дольницького. До нової редакції „Друга" увійшли Франко, Павлик, Лукич і Дольницький, які змінили напрямок і мову журналу.

Молоді редактори збирались майже щодня в помешканні Дольницького й обговорювали справи, зв'язані з редаґуванням „Друга". „Нема що й казати, що душею всього був Франко, як справжній літературний талант" — пише Василь Лукич у Споминах про Івана Франка, які видав „Новий Час" у Львові 1926 р. В цьому редакційному гуртку виникла також думка видати літературний альманах, який і вийшов восени 1976 р. під назвою „Дністрянка". В альманаху були надруковані такі твори Франка: „Два приятелі", „Лесишина челядь" і поема „Хрест Чигиринський".

Тим часом зв'язки Драгоманова з львівською молоддю не припинялися. Ці зв'язки були особливо живі і плідні з Франком і Павликом. Драгоманів, як писав професор Михайло Возняк, „звернув гурток молодих студентів, серед них у першій мірі Франка і Павлика, на шлях українства в справі літературної мови" і „спонукав їх почати придивлятись до реального стану народних мас Наддністрянщини" (Франко в добі радикалізму, журнал „Україна" — Київ, 1926). Вплив Драгоманова на львівську молодь став помітний також у житті „Академічного Кружка" і в редакції „Друга". В мертвому донедавна товаристві почалось рухливе життя. За порадами Драгоманова відбувались сходини, доповіді, дискусії; за його допомогою бібліотека товариства поповнилась новими книжками і журналами, творами української і европейських літератур, які почали витискати стару москвофільську халтуру. Рухливе життя в „Академічному Кружку" приваблювало також гімназійну молодь, яка прагнула нової лектури і свіжої думки. Гімназистів впроваджував до товариства звичайно Франко. Крадьком, щоб не довідалось начальство, вони користувались бібліотекою, слухали доповідей і дискусій і поширювали нові думки між своїми товаришами, учнями Академічної Гімназії.

Крім того нові думки поширював також поновлений „Друг". Очевидно, Франко був душею редакції. Він розподіляв працю між своїх колеґ, виправляв матеріяли робітників, заповняв журнал своїми писаннями. В 1876 р. появляється в „Друзі" його прекрасна поема „Наймит", яка започатковує суспільні мотиви в творчості Франка і є висловом непохитної віри поета в український нарід, в його живучі сили і відродження. Ця поема зробила на молодь велике враження і показала читачам „Друга", який небуденний талант у їх товариша. Скоро журнал „Друг" став улюбленою лектурою молоді не тільки у Львові, але й на провінції. Під впливом „Друга" і перевороту в „Академічному Кружку" москвофільська молодь також на провінції переходить до народовства, попадає під вплив нових суспільно-політичних думок.

Авторитет Франка між молоддю дедалі більше зростав. Напередодні свого арешту Франко вже мав серед студентів і гімназистів великий гурток прихильників, що вже навіть не ховались із своїми симпатіями до нього. Коли Франка судили в 1878 р. за приналежність до тайного соціялістичного товариства, його молоді прихильники приходили до суду, щоб слухати хід процесу. Лікар Д-р Іван Куровець, згадуючи пізніше процес Франка, писав: „Дуже нам всім імпонував молодий Франко своєю характерністю, сміливим виступом у суді і промовою, яку виголосив з запалом дзвінким металічним голосом". (Спомин про Івана Франка, Новий Час, Львів, 1926).

Вийшовши з тюрми, Франко зазнав ще більше прикростей, ніж у тюрмі. Його викинули з „Просвіти", йому заборонили приходити до клюбу „Бесіда", старші сторонили від нього.

Зате щиро привітала його молодь. У статті про Михайла Павлика в ЛНВ за 1905 р. (том XXIX, ст. 160) Франко писав про цей період так: „За цей бойкот старших нас вповні і вдесятеро винагороджувала сердечна приязнь молодіжи, що від самої розправи в марті 1878 почала горнутися до нас, пильно слідила за нашими працями, брала живу участь у дискусіях, що велися в нашім помешканню, і — з нечисленними виїмками — не спроневірилася й досі світлим споминам тодішних наших зносин."

Правда, в житті молоді багато дечого змінилось за той час. Арешти 1877 р. дали старшим громадянам — як москвофілам так і народовцям — нагоду до завзятої кампанії проти Франка і його прихильників. Цьому хорові своїх акомпаніювала вірно львівська польська преса. Серед молоді виникла паніка, деякі студенти виїхали на провінцію. Життя в „Академічному Кружку" притихло. Журнал „Друг" перестав виходити. Цим скористувались москвофіли і перебрали „Академічний Кружок" назад у свої руки.

Але передову частину молоді не залякали ні арешти, ні напади старших громадян. Вона залишилась вірна Франкові та його ідеалам. Франко приєднується до „Дружнього Лихваря", куди перейшли всі активніші члени „Академического Кружка", і оживлює його діяльність. Але й тут не обійшлось без прикрощів. За дві, сміливі на той час, доповіді про соціялізм управа „Дружнього Лихваря", за намовою старших громадян, усунула Франка з товариства. У відповідь на це прихильники Франка — найактивніша частина членів — покинули товариство, і „Дружній Лихвар" мало не розлетівся.

Покійний письменник Андрій Чайковський, що був тоді головою „Дружнього Лихваря" і мав на сумлінні усуненння Франка, пізніше так виправдувався: „Я жив тоді тою загальною ідеологією, що найбільше щастя для рутенця скінчити університет, чепитись обіруч цісарської клямки, стати урядовцем ... значіння ... аванс ... становище ... пенсія ... еметитура ... Чи можна дивуватися молодикові несвідомому, котрого до тепер такими кличами годували, що попав і тут (у „Дружньому Лихварі") у такий самий круговорот і став між молоддю антифранківцем". (Спомини про Івана Франка, Новий Час, Львів 1926).

Двадцятиріччя з 1878 до 1898 — це найтяжчий період у житті Франка. Конфлікти з поліцією, арешти, напади „рутенців", безуспішні спроби співпраці з народовцями і перехід „у найми до сусідів", невдачі у виборах і в університеті, розрив з поляками, матеріяльні злидні — ось обставини, в яких доводилось поетові працювати в той час. Що ці обставини не зламали Франка, в тому частинно була також заслуга молоді, яка щиро підтримувала поета і захоплювалась його творами. Франкова поезія з того часу з новими, небувалими досі, суспільними мотивами і революційними громами, поезія справжня і щира, огріта гарячим серцем поета, була для молоді об'явленням.

Ще більше впливав Франко на молодь своїми безпосередніми зв'язками з нею. Франкове помешкання було другою школою для молоді. Франко мав велику бібліотеку, в якій були кращі твори української та европейської літератури, а також наукові твори, які Франко одержував від Драгоманова. Франко залюбки позичав свої книжки гімназистам, при чому підбирав лектуру відповідно до віку учня. Коли учень прочитав книжку, Франко звичайно давав йому обробити на підставі прочитаного якусь тему, а виявивши в учня талант, заохочував його до наукової праці, до перекладів. Про ці зв'язки з молоддю Франко пізніше писав: „От до такої то праці я силкувався заохочувати тих молодих хлопців, що приходили до мене. Я давав їм книжки, розмовами старався заохочувати їх до тем і майже силував до писання, до перекладання, до реферування ... В моїх теках лишилась значна часть рукописних праць, до яких імпульсували ті розмови, а матеріял давала моя бібліотека." (Франко: Спомини про Наумовича. Додаток до книжки „Величина і будова звіздяного світа" Володимира Наумовича. Літературно-наукова Бібліотека Видавничої Спілки, серія II, Львів 1901). До речі, ця праця була одним із багатьох наслідків плідних зв'язків Франка з молоддю.

Крім того, Франко заохочував молодь збирати фолкльор, підготовляючи її до цієї праці творами Антоновича, Драгоманова та інших етнографів. За порадою Франка, Ольга Рошкевич зібрала в селі Лолин весільні пісні та обряди народу, які в редакції Франка видрукувала Краківська Академія Наук. А молодий Маковей під впливом Франка зібрав вояцькі пісні, які були видані окремою книжкою. Багато завдячував Франкові також відомий український етнограф Володимир Гнатюк.

За порадою Франка молодь збирала також старі рукописи, статистичні та інші матеріяли, що стосувались економічного життя і просвіти українського народу в Галичині. Франко уваж-

но вивчав ці матеріяли і, знайшовши щось інтересне, використовував у своїх наукових і публіцистичних працях. Перед війною в Архіві Франка при НТШ було багато листів молоді до Франка у справі цих матеріялів. У своїх листах молоді співробітники Франка раділи, що він доручає їм таке завдання, заявляли готовість виконати кожне його прохання, повідомляли про наслідки своїх розшуків.

(Закінчення буде)

Вийшли з друку нові книжки
ЯРА СЛАВУТИЧА:

1) ІВАН ФРАНКО І РОСІЯ $0.50
2) ДЖОН КІТС, ВИБРАНІ ПОЕЗІЇ (вступна стаття й переклади) $0.50

Замовлення і належність шліть на адресу:
SLAVIC LIBRARY
687 LYNDON STR.
MONTEREY, CALIF.

***

М. Юрський

І я плекав колись ті ямби і хореї,
І мляві дактилі, і бистрі анапести,
І римами скрипів, як двері на вереї,
Аж поки не охляв, зневірений до-решти.

Ловив поезію... на метрику, на стопи,
Муштровані рядки й цезури-перекопи,
Бо слово міряне та ще й закуте в рими
Бере в полон серця і в рай несеться з ними.

Та щастя я не мав... Його Тобі бажаю!
І раджу: налягай найбільше на пеони.
Вони Тарасові великі урожаї
Чудових овочів дали во врем'я оне.

І хоч нікому ще мої бажання щастя
Не вийшли на добро, з небес благословенне,
Та вірю, що тепер ця річ таки удасться
І зловиш Ти красу, не зловлену від мене.

Сігмаро

Ольга Мак **2)**

СЕРЕД ТУМАНУ

Місто переставлялося на нові рейки й пристосовувалося до принесених із сходу законів життя. Заплющивши очі, заткавши вуха, вгорнувшись задушливою мрякою, воно лежало біля підніжжя гір тихо-тихенько, смирне й упокорене. Лише декому інколи в глуху північ снилися чудернацькі сни, що нагадували таке недавне минуле.

Фантастичні сни! В них чисто, як в екзотичних романах з доби середньовіччя, з'являлися таємничі постаті, що прокрадалися кудись до темного підземелля або до яруги, схованої в густому лісі, щоб віднести звідомлення й одержати наказ. Зустрічалися без світла, обмінювалися умовленими гаслами, говорили шепотом і коротко. Але із скупих слів родилися божевільно-сміливі пляни, такі божевільно-сміливі, як це може приснитися лише у сні:

— Операція „М" опрацьована в деталях. Є надія, що пройде з повним успіхом, хоч сил у нас мало. Але винахід друга Рисі поможе.

— Як з цим винаходом? Зроблено все?

— Так. Друг Рись змонтував самий корпус, але „начинку" за його переписом виготовив друг Тиха Вода. Друг Рись не міг того зробити, бо бракувало йому лябораторного устаткування. Але закладе власноручно. Каже, що ефект буде потрясаючий і викличе потрібну нам паніку ...

— Дякую. Ви з'явитеся завтра на явці число три о двадцять другій сорок.

І далі:

— Шу-шу-шу ... Шу-шу-шу ...

Сняться дивовижні сни, родять чудернацькі образи ...

Світло сліпої ліхтарки вихоплює з темноти чийсь бік і коліно сусідньої постаті.

— Чекати далі не можна і не потрібно. Він думав, що гратиме людьми, як кіт з мишею, і урве гру, коли схоче. І, якраз тепер, не сьогодні, то завтра, приходить той момент, коли йому таки треба гру скінчити. Вона стає небезпечною ...

— Вона була від самого початку небезпечною, бо „кіт" не знав, що він одночасно є мишею ...

— Його слід би було постаратися взяти живим, але, оскільки в нас обмаль сил, а роботи маємо досить, треба лише припильнувати, щоб він не вийшов живим ...

— Я беру на себе взяти його живим! Смерть — це ніякий вимір кари для нього. Він мусить

Д-р Ю. Мовчан

Дещо про соняшну систему і всесвіт

Над цим питанням людство „ламає" голови вже тисячі й тисячі років. Ще з 2234 року перед Різдвом Христовим маємо вісті, що вавилонці займалися вивченням будови всесвіту. Але ще навіть багато раніше — 2857 років перед Р. Х. — китайці вперше почали нотувати час появи комет та сон. затемнень.

На своєму довгому шляху астрономія — наука про будову всесвіту — зустрічала великі труднощі не тільки технічного характеру (брак належної апаратури, як високочутливих телескопів та ін.), але також опір з боку деяких режимів та інших чинників. Так, ще 2136 років перед Р. Х. двох китайських дослідників — Гсі та Го — покарано смертю за те, що вони не схотіли достосуватися до офіційно обов'язкових у той час церемоній під час затемнення сонця. У новіші часи, а саме 1600-го року, за наукові виступи, що суперечили схоластичним поняттям про походження та будову світу, спалено живим на вогні видатного вченого Джордано Бруно. Навіть старий Ґалілей (винахідник телескопу), вимушений був офіційно заявити, що „земля не крутиться"...

Відкинувши птолемеївську теорію про те, що нібито земля є центром всесвіту, астрономія чим далі, то все ближче наближається до дійсного пізнання світу. На зміну теорії Птолемея прийшла теорія астронома Яна Коперника, що не земля, а сонце є центром всесвіту. Але і ця теорія довго не проіснувала, бо вже на наприкінці XVIII-го століття два дослідники — Кант і Ляплас — довели, що сонце є центром тільки одної, тобто соняшної планетарної системи, хоч таких або подібних систем у всесвіті може бути багато більше. Правдоподібно, що зорі, яких ми безліч бачимо на небі, як і наше сонце, мають свої планетарні системи.

вилизати все те, що напаскудив! Він ще власною рукою напише і підпише рапорт до Москви, що „чесно розкаявшись, прийшов з повинною"! ...

— Спокійно, друже!

— Зовсім спокійно: коли б моя сила і право, я б видобув з нього все можливе, що він знає, а потім заладував би на літак, озброївши відповідними документами, бомбами і ампулами з отрутою та скинув би його на саму середину Кремля — іди і доводь, що ти не диверсант! ...

— Ха-ха, дотепно! Але до справи ...

— Шу-шу-шу ... Шу-шу-шу ...

— Хто ще? ...

— Що? ... Перекажіть йому, що обставини вимагають найсуворішої конспірації. Його також ніхто не знає, і по реорганізації нас половина в тому самому становищі ...

Чудернацькі сни, важкі, мов змора. Від них неспокійно кидається розпатлана голова по подушці, і в грудях бракує повітря.

— Шу-шу-шу ... Мадярщині ... Міст ... В'язниця ... МВД ... Розплата за провокацію — додатково ... Престиж Організації ... Привернення довір'я населення всякою ціною ...

— Шу-шу-шу ...

Шепіт тихшає і врешті розчиняється в німій непорушній тиші. Зроджені ніччю й мрякою, постаті знову обертаються в ніч і мряку, а божевільні плякати, що снилися хворій уяві, поступаються перед реальною дійсністю. Вона наступає разом з ранком, і в ній нема ані темних підземель, ані гірських яруг, ані таємничих постатей, що спішать на умовлені місця зустрічі по накази. Зате, правдиве обличчя цієї дійсности — це обличчя новітньої Медузи. Дарма, що в ній нема нічого ні від міту, ні від хворобливих фантасмагорій, але її тверезість, її вульгарна й невблаганна проза ще страшніші від вифантазованої потвори. Бо Медуза обертала все живе в камінь, а ця реальність — у тлінь.

Так, наприклад, до найтиповішої картини цієї дійсности можна було б зарахувати задушливий і особливо темний туманний вечір, двоповерховий дім у середмісті, тісненьке мешкання в ньому, столик посеред невеличкої їдальні й троє людей довкола столика. Були це: господар мешкання Данило Іванович Сагайда — головний бухгалтер „Промсоюзу", його дружина Леся і гість — інженер Богдан Сторожинський. Всі троє силкувалися на дружню і щиру розмову і всі троє невимовно нудилися в душі, бажаючи якнайскоріше скінчити цю пригнітаючу комедію. Сторожинський відчував, що господарі посилають його

Особливо великий інтерес до розгадки таємниці всесвіту людство почало виявляти з часу появи штучних сателітів землі, тобто коли людині вперше в історії вдалося перемогти силу притягання землі і сягнути до міжплянетарних просторів (той факт, що **покищо** людина не літає в тих просторах, не має, звичайно, жодного значіння: справа тільки часу!). Тепер про подорож на місяць чи навіть на Марс і Венеру говорять не як про якусь фантазію, а як про реальну майбутність, що її здійснення є справою тільки більшого або меншого часу.

Але астрономія має для людства не тільки теоретичне, але і чисто практичне значення. Детальніше пізнання будови й законів всесвіту допоможе нам вияснити такі важливі для нашого життя явища, як зміна сезонів року, зміна погоди, приплив та відплив води в морях та океанах, зміни в радіотрансляціях, навіґації та ін. Добрим прикладом практичного значення астрономії для людства може бути, напр., відкриття елементу гелія, що його вперше знайдено не на землі, а на сонці.

У світлі вищесказаного вважаємо за потрібне подати нижче деякі найголовніші й найновіші інформації про будову світу. В цих інформаціях читач знайде відповіді на деякі питання з ділянки астрономічної науки або споріднених з нею областей.

Земля

Обсяг землі через екватор становить 24,902 милі, через полюси — 24,860 миль. Екваторіяльний поперечник (промір, діяметер) землі дорівнює 7,927 милям, полярний — 7,900 миль. Об'єм землі — приблизно 260 мільярдів кубічних миль; вага землі — 66 секстильйонів тонн. Вага землі ввесь час залишається однаковою (якщо не врахувати сюди метеорів, що падають на землю і тим самим до певної міри збільшують масу й вагу землі).

Земля порушується навколо сонця із швидкістю 18 з половиною миль на секунду, тобто на день „робить" 1,601,604 милі, а впродовж року — 584,600,000 миль. З огляду на те, що орбіта землі не рівно-кругла, а еліптична, рух землі зимою трохи швидший, ніж літом. Відхилення осі землі на 22 з половиною ступенів зумовлює пори року. Напр., північний полюс

в думках під три чорти, сам він бажав їм, приблизно, того самого, але все ж сидів і сидів. Мусів досидіти до певної години і мусів сказати всі ті слова, які обдумав докладно наперед відразу ж, як лише так несподівано зустрів Лесю на вулиці. Для того йшов сюди, а зовсім не для того, щоб згадати минуле й познайомитися з Сагайдою.

І ось познайомився, і ось так несподівано скоро оповів усе про себе (попав у червону армію, під кінець війни був на фронті, по демобілізації лишився в глибині СССР, скінчив інститут, працював на Уралі, а нарешті одержав призначення сюди на будову електрівні), вислухав таку саму „галопну" розповідь Лесі (працювала і вчилася заочно в педагогічному інституті на природничому факультеті, потім одержала призначення на посаду вчительки хемії в це саме місто, де познайомилася й одружилася з Сагайдою), і ось, нарешті, довідався найголовнішого з життєпису Сагайди (походив з якогось села на Чернігівщині, закінчив фінансово-економічний інститут і приїхав до Галичини на посаду бухгалтера „Промсоюзу"). На цьому всі теми вичерпалися, і ніхто не мав чого говорити.

Те, що потрібно було сказати Сторожинському, він сказав натяками, але досить виразно, і напевне Леся його дуже добре зрозуміла, бо й собі завторувала щось подібне, хоч її слова звучали трохи штучно й зовсім непереконливо. Він, Сторожинський, міг пишатися, що осягнув багато за радянської влади, йому можна було вірити, що він втішається довір'ям уряду. Доказом були новесенькі черевики, добротний синій костюм і дороге драпове пальто. Але, коли Леся починала говорити про свої досягнення в новому житті, це виглядало смішно.

Леся, оте колись рухливе цибате дівча, що завжди ходило у вишивках (прозивали її за це „Писанкою"), що постійно кудись поривалося й летіло, мов те пташеня до сходу сонця, тепер отяжіло, полиняло й перетворилося в типову провінціяльну вчительку з передчасно постарілим і отупілим від утоми обличчям. Випростались хвилясті заломи її темного волосся, розплившлася й та чарівна ямочка на підборідді, від якої Богданові свого часу макітрилося в голові. Тільки в погляді її зовсім ясних сірих очей лишилося щось давнього: вони мали властивість падати з розгону на чуже обличчя, зараз же зісковзувати по ньому, мов по склі, і тікати кудись повз вухо чи скронь співрозмовника. Одинадцять років тому цей погляд сипав срібними іскрами і справляв на Богдана враження пострілу в серце,

землі влітку нахилений до сонця ближче, а взимку дальше.

Що змусило землю крутитися навколо її осі? Не знаємо. Під час свого руху, відомого в механіці під назвою „рух навколо вільної осі", земля не зустрічає жодного опору чи тертя, і тому єдине, що потрібне для продовження обертання землі, це відсутність всякої сили, що гальмувала б її рух. І тому уповільнення руху навколо її осі настільки незначне, що тільки впродовж ста років астрономам вдається знайти якусь різницю в її русі. А саме, підраховано, що кожних сто років час обертання землі навколо її осі зменшується тільки на одну тисячну частину секунди! Оскільки, як ми вже зазначили, земля під час свого руху не зустрічає жодного опору або тертя, тому нема і жодного коливання або шуму під час її обертання. Земля, як це кожному відомо, обертається в східному напрямку, і швидкість її обертання на екваторі дорівнює приблизно 1000 миль на годину.

Який вік нашої землі? Скільки їй років?

Учені вважають, що земля має приблизно від 5 до 6 мільярдів років. При цьому, на початку це не була земля, а лише радіяція певних газів, з яких поступово все більше й більше утворювалася густіша маса землі. На сьогодні шар солідної, тобто в більшій або меншій мірі твердої землі простягається на глибину щонайменше 2000 миль від поверхні (що буде приблизно „пів дороги" до осередку землі). Але деякі дослідники на підставі сейсмологічних дослідів припускають, що **вся маса** землі є вже в більшій або меншій мірі стверділою.

Також виявляється, що кожного століття земля віддаляється від сонця приблизно на один ярд. Це значить, що коли тепер віддалення від землі до сонця обраховується в 93,300,000 миль, то впродовж одного мільярда років воно зросте до 101,530,000 миль.

Велике практичне значення для людини має знання про атмосферні шари землі. Найближчим до землі є шар, званий тропосферою. Це шар, де витворюється наша погода і майже всі хмари. Потім іде стратосфера — холодний розріджений шар повітря, де температура мало змінюється. Далі йдуть: хемосфера, йоносфера, мезосфера та екзосфера. Кожен із них має якісь свої специфічні особливості. Напр., йоносфера, що розміщується на висоті

але тепер не було в ньому нічого, крім страху й недовір'я.

Леся куталася від холоду й вогкости у велику вицвілу хустку, шаркаючи по підлозі стоптаними саморобними пантофлями, часто вибігала до кухні і все пропонувала чоловікам підігрітого чаю. Говорила вже Богданові не „ти", а „ви", і це було, навіть задля самого зовнішнього вигляду обох, цілком природне і виправдане.

Слухаючи похвали новій дійсності, Сторожинський ледве стримував іронічну гримасу. Ось він може хвалитися. Він, колишній слюсарський помічник, якого товариші дражнили Богданцем Рурою, вже не мав на собі заяложеного ржею та оливою комбінезона, не носив „жалоби" під нігтями і не тряс уперто подикунськи головою. Тепер він виглядав справжнім улюбленцем долі, самозакоханим фанфароном, кожне слово, кожен жест якого були повні свідомости своєї величі й переваги над оточенням. Демонстративно виставляючи вперед груди, він часто підіймав випещену руку з тонкими білими пальцями, маніжно торкався ними твердого комірця або барвистої краватки, немов би кажучи: „Подивіться, як я гарно виглядаю!" Притому зводив угору тонку, по-мистецьки накреслену на чистому чолі чорну брову й перехиляв голову. Був дуже обережним і вважав на кожне своє слово, що могло б пошкодити його кар'єрі і його самозакоханій особі. Богданцьо Рура, той запальний юнак, жадібний подвигів, завжди готовий на карколомні витівки, які нераз доконував при співучасті такої ж одчайдушної Лесі на доручення Організації, — той юнак перетворився в лінивого сноба, піддавшись діянню розтліваючого погляду новітньої Медузи.

Данило Іванович безупинно кліпав почервонілими від утоми повіками й нагадував собою сонливий мішок. Через цю сонливість і вайлуватість у рухах спочатку важко було навіть розгледіти, що він молодий і вродливий. Його млява, лінива мова наводила бажання позіхати, обмеженість його кругозору, що замикався виключно цифрами прибутків і видатків „Промсоюзу", викликала співчуття, а взагалі, дивлячись на нього, Сторожинський починав ненавидіти Лесю лише за те, що вона вибрала собі за чоловіка саме цього сонного, марудного сафандулу, вбраного в розтягнений светер, з густо поцерованими на ліктях рукавами.

Зрештою, чому ж би й ні? Адже й від „Пи-

(Закінчення розділу на 12-ій стор.)

50 миль над землею, завдяки дії соняшного ультравіолетового проміння, має в собі багато йонізованих атомів газів.

Як високо над землею простягається атмосфера, точно невідомо. Правдоподібно, це питання остаточно вдасться розв'язати завдяки теперішнім штучним супутникам (хоч інформації, що їх дістає публіка від цих супутників, покищо дуже й дуже скупі...). Але припускають, що атмосфера сягає приблизно до 500-600 миль.

Щодо освітлення землі, то потрібно було б щонайменше 12 повних місяців, щоб освітити землю так, як вона освітлюється сонцем.

Нарешті, не раз чуємо запит: як високо до неба? І що, властиво, є оте чудове блакитне небо?

„Небо" — це більш уявна, ніж фактична категорія. Небо — це повітря, що оточує нашу землю і насичене більшою або меншою масою пилу. Соняшне проміння частково абсорбується цим пилом, оформлюючись у комбінацію, яка надає небові блакитного або синього кольору.

Місяць

Місяць — єдиний (не штучний!) сателіт землі — буває найдалі віддалений від землі на 252,710 миль, а найближче — на 238,857 миль. Він має тільки 1/49-ту об'єму землі, а масою — тільки 1/81 частину. Вага його — 81×10^{18} (10 у 18-ім степені) тонн. Поверхня місяця дорівнює 1/6 поверхні землі, тобто 14,675,000 квадратових миль або майже в чотири рази більша, ніж поверхня Европи. З цього тільки 41% поверхні місяця ми можемо завжди бачити, 18% вдається бачити тільки час від часу, а решта — 41% поверхні місяця — відвернута від дземлі, і тому вона цілковито недоступна для людського ока.

Поперечник місяця дорівнює 2,160 миль, а температура опівдні доходить до плюс 212 ступнів, а опівночі до мінус 238 ступнів Фаренгайта. Порушується місяць навколо землі від заходу на схід із швидкістю 2,287 миль на годину.

Багато століть тому славетний астроном Анаксагор висловив переконання, що місяць має гори, долини і навіть мешканців. Живих створінь там нема, але щодо долин, гір і кратерів (тобто лійкуватих відтулин на горах, як наслідок вулканічних вибухів), то їх там дуже багато. Тільки одних кратерів нараховано 30 тисяч, при тому один із них, що зветься Плато, має дно площею в 3,000 квадратових миль. Висота найвищої гори місяця має щонайменше 30,000 футів, тобто вища від будь-якої гори на землі. Якби вдалося комусь вибратися на місяць (а це станеться, думаємо, вже в недалекому майбутньому), то земля звідтам виглядала б як величезна різнокольорова куля. Оскільки на місяці нема ні повітря, ні жодних хмар, то „небо" звідтіля виглядало б не блакитним, а чорним, як смола, покривалом, крізь яке світили б сонце і зорі з такою ясністю, що в багато разів перевищувала б сяйво будь-яких небесних тіл на землі в найяснішу ніч.

Чому і коли місяць невидний для нас? Це, виявляється, буває тоді, коли місяць знаходиться супроти сонця так, що неосвітлена, темна його половина повернена до землі, і тоді вона невидна для людського ока (за вийнятком моментів, коли буває затемнення сонця). Жовтувато-пасмурні кільця, що їх ми часто бачимо навколо місяця, пояснюються побільшеною кількістю в повітрі пари та земного пилу (тому кажуть „місяць виглядає на дощ"). Великі кільця навколо місяця (або як їх в астрономії називають — галос) свідчать про наявність у повітрі частинок льоду. Повний місяць (або як у нас звуть — „підповня") буває двічі того самого місяця тільки десять разів за кожних 28 років.

Сила притягання на місяці значно менша, ніж на землі. Людина, що важить на землі 150 фунтів, на місяці важила б тільки 25 фунтів. Світло потребує менше ніж 2 секунди, щоб пролетіти від місяця до землі. Сам місяць не виділює жодного світла, а тільки відбиває від своєї поверхні соняшне світло, що дає нам можливість бачити місяць.

Усі астрономи згідні в тому, що на місяці нема і не може бути ніяких живих істот. Чому? Там нема атмосфери, що могла б захищати живі істоти від смертоносного діяння соняшного ультрафіялкового проміння. Нема там і во-

---

СЕРЕД ТУМАНУ

(Закінчення з 11-ої стор.)

санки" лишилася сама лише полиняла й зім'ята шкаралупина. Сагайда пасує до неї цілком!

Леся неспокійно присідала на краєчок стільця, виходила до кухні по чайник і час від часу кидала на Богдана своїм ковзьким, сполоханим поглядом. У цьому погляді проскакувало щось подібне до зітхання жалю. За ким чи за чим? За тим запальним юнаком, який носив заяложений оливою та ржею комбінезон і тряс уперто головою? Чи за колишньою „Писанкою"? Метаморфози давали підстави до зітхань, але минулого не вернеш!...

(Продовження буде)

ди, як також і температура там є така (або дуже низька, або дуже висока), що аж ніяк не може промовляти в користь теорії про можливість будь-якого — тваринного чи рослинного— життя на місяці в нашім розумінні.

Плянети

Як місяць є супутником землі, так само й плянети (а в тому числі і наша земля) є супутниками сонця. Всього є 9 плянет, хоч нараховується ще біля 50,000 малих плянет або, як їх звуть, — астероїдів. Величина поперечника деяких астероїдів менша, ніж 10 миль, а маса всіх їх дорівнює не більше, як 3/10,000-ної маси землі. Чому ці малі плянети названо астероїдами? Тому, що через телескоп вони виглядають як зірки. Як відомо, всі більші плянети (за вийнятком Плутона) через мікроскоп виглядають, як диски або кружальця. Але зорі та астероїди виглядають, як більші або менші крапки світла. Перший астероїд, під назвою Церес, відкрив сицілійський астроном Піаці 1. січня 1801 року, а останній, під назвою Ікар, відкрито в ніч на 26. червня 1949 року. Ікар є тим цікава для нас плянета, що вона найближча до сонця в порівнянні до всіх інших плянет. Але тільки один астероїд — Вест (третій за величиною) можна бачити неозброєним оком. А Гермес — це ім'я плянети, що знаходиться найближче до землі (відкрита в Німеччині біля Гайдельберґу в 1937-му році), віддалений від землі „тільки" на 485,000 миль.

Походження астероїдів остаточно ще невідоме. Можна думати, що це уламки якоїсь розшматованої під час світової катастрофи більшої плянети (напр., Юпітера), а можливо — це незалежні частини, що з них складається соняшна система.

Щоб уявити величину найбільших плянет, подаємо розмір їхніх екваторіяльних поперечників, як також час обертання навколо своєї осі.

	Екватор. поперечник (в милях)	Час обертання
Меркурій	3,100	88 дн.
Венера	7,700	30 дн. (?)
Земля	7,927	23 г. і 56 хв.
Марс	4,200	24 г. і 37 хв.
Юпітер	88,800	9 г. і 50-56 хв.
Сатурн	74,200	10 г. і 14-38 хв.
Уран	32,400	10 г. і 45 хв.
Нептун	30,900	15 г. і 48 хв.
Плутон	7,900	невідомо

Відомо також, що з 9-ти вищеназваних плянет, тільки Меркурій, Венера та Плутон не мають своїх власних сателітів. Інші плянети мають таку їх кількість: Земля — 1, Марс і Нептун — по 2, Уран — 5, Сатурн — 9, а Юпітер, що є нашою найбільшою плянетою — аж 12.

Цікаво поглянути на віддалі плянет від землі та від сонця:

Віддаль від землі (в мільйонах миль)

	максимальна	мінімальна
Меркурій	136	50
Венера	161	25
Марс	248	35
Юпітер	600	367
Сатурн	1,028	744
Уран	1,960	1,606
Нептун	2,910	2,677
Плутон	3,600	3,200

Віддаль від сонця (в міль. миль)

Меркурій	36
Венера	67
Земля	93
Марс	142
Юпітер	484
Сатурн	887
Уран	1,785
Нептун	2,797
Плутон	3,670

У зв'язку з різною віддаллю від сонця стоїть також різний період обертання плянет навколо сонця, тобто різна тривалість року. Якщо взяти тривалість року на землі як 1, то тривалість року на інших плянетах буде така:

Меркурій	0,24
Венера	0,62
Земля	1,00
Марс	1,88
Юпітер	11,86
Сатурн	29,46
Уран	84,00
Нептун	164,80
Плутон	247,70

Як бачимо, плянета Плутон обертається навколо сонця тільки один раз впродовж майже 248 років! Іншими словами, рік на Плутоні триває майже 248 разів довше, ніж на землі. До речі, Плутон, що найдалі віддалений від землі й сонця, відкрито порівняно недавно, а саме 1930 року.

Також різною є й швидкість обертання плянет навколо сонця. Меркурій обертається із швидкістю 29,8 милі на секунду, Венера — 21,8, Земля — 18,5, Марс — 15,0, Юпітер — 8,1, Сатурн — 6,0, Уран 4,2, Нептун — 3,4 і Плу-

тон — тільки 2,9 (цим частково пояснюється, чому він має такий довгий рік).

Назви плянет походять від імен стародавніх богів. Юпітер, згідно із стародавньою мітологією, означає „вище божество", Марс — „бог війни", Венера — „богиня краси й любови", Нептун — „бог моря", Сатурн — „бог хліборобства" (або городництва), Уран — синонім неба, Меркурій — „бог торгівлі" і Плутон — „бог внутрішніх справ".

Як можна неозброєним оком відрізнити плянети від зірок?

Поперше, зірки миготять, чого звичайно не спостерігається, коли дивитися на плянети. Подруге, зірки зберігають свою позицію на небі практично незміненою впродовж багатьох років (величезна віддаль!), в той час, як плянети змінюють свою позицію на фоні практично непорушних зірок із ночі на ніч. Ще легше відрізнити плянети від зірок за допомогою телескопа.

Виявилося, що також і плянети мають свою атмосферу, хоч і не таку саму, як на землі. Так, із спостереження на Венері виходить, що там атмосфера густіша від нашої. Натомість, Марс має більш розріджену атмосферу. Дуже густа атмосфера оточує плянети Юпітер і Сатурн.

Після місяця, найяскравішим небесним тілом є красуня Венера. Вона в 12 разів яскравіша від блискучої зірки Сіріус. Астрономи вважають, що блискучість Венери походить від надзвичайно роздрібнених частинок пороху в її атмосфері.

Щодо можливостей життя на Марсі, то вважають, що хоч там воно не виключене, проте напевно не таке, як на Землі. Фізичні й кліматичні умови на Марсі значно різняться від умов на Землі. Там значно менше кисню, як також дуже мало води. А й температура там доходить до 200 ступнів нижче нуля.

Також справа з походженням т. зв. каналів на Марсі ще й досі остаточно не розв'язана, і навряд чи взагалі будь-коли буде розв'язана за допомогою тільки спостережень із землі. Якщо дивитися на ті канали з телескопу поперечником у 100 цалів, тоді на Марсі видно не канали, а якісь нерегулярні тіні або крапки.

Час від часу Марс (як це останнього разу було минулого року) наближається до землі на віддаль 35 мільйонів миль (замість 248 мільйонів). Пояснюється це тим, що Марс, як і інші плянети, має не рівно-круглу орбіту довкола сонця, а еліптичну. Доведено ще, що, подібно до землі, Марс також на своїх полюсах правдоподібно покритий вічним льодом або снігом, а його середня частина, в залежності від пори року, обарвлюється то в зеленкуватий, то в жовтуватий кольор.

Довший час для астрономів були загадкою відомі кільця, що оточують плянету Сатурн. Дехто вважав, що ті кільця складаються з якоїсь твердої маси або води. Але тепер більшість дослідників дійшли до висновків, що ті кільця складаються з дрібнесеньких частин пороху.

(Закінчення буде)

ПОПУЛЯРНА РАДІОПЕРЕДАЧА
В ЧІКАҐО
п. н. « ГОЛОС СВОБОДИ »

EV 4- 5348 Л. і С. САМБІРСЬКІ 2243 W. THOMAS STR.

2 рази в тижні: — П'ЯТНИЦЯ — СУБОТА — Год. 6:30 вечора

WHFC 1450 — FM 97,9

ПОДАЄ :

Міжнародний політичний огляд і коментарі, вісті з України, новини з українського громадського життя, передачі для дітей і молоді, літературно - музичні авдиції, гуморески, спортову радіохвилину, передачі про Україну англійською мовою, виступи представників Товариств, календар імпрез, інтерв'ю, оголошення купців і промисловців та інші цікаві новини.

С. Самбірський виробляє забезпечення на доми, меблі життя і т.п.

Марокко - око за око

Рабат, вхід до палати султана
(Фото: Р. Турянський)

Африканські народи нарешті прокинулися з довгого сну і зброєю пробивають собі шлях до самостійности. Тріполіс, Туніс, Людан, Гана, Марокко вже звільнилися від „опіки", а інші ще продовжують боротьбу.

Хоч марокканці дуже горді з своєї незалежности, проте самостійність не є на жаль якийсь універсальний лік проти всіх економічних недуг. Отож, хоч змінилося державне становище країни, в щоденному житті марокканців немає великих змін.

Рабат — столиця Марокко — це місто різких контрастів, де велике багатство змішується з великою нуждою, а старезні звичаї з модерними вигодами. По широких асфальтових вулицях їздять модерні кадільяки, в яких сидять дами з серпанками на обличчях, в довгій по землю арабській одежі. Перед палатою султана є велика площа, де стоїть магометанська святина, а трохи дальше будинок міністерства війни. Будівлі палати продовжуються на півтора км і вони огороджені високим муром. Біля головного входу палати стоїть стійка в червоних одностроях. Напроти палати видно нужденні хатки, споруджені з глини й дощок. По вулицях бігають брудні й обдерті діти. Вони сараною обсідають туристів і просять грошей. Коли дати щонебудь одному, треба уже давати всім, а коли не дати нічого, то вони обсиплять вас болотом і камінням.

Головною атракцією для туристів є старовинна вежа, звідки можна бачити, як на долоні, місто Рабат і всю околицю. Недалеко від Рабату положене старе, типово арабське місто Салє. Білі туди не заходять, хоч я, не перемігши своєї цікавости, був у ньому. Воно складається з одно- або двоповерхових кам'яних будинків і кручених таємничих вуличок. Ті вулички часом такі вузькі, що, розпростерши руки, можна доторкнутись протилежних стін. Всюди гамір і рух — продавці голосно вихваляють свій крам, що розташований просто на вулиці.

Торг відбувається дуже темпераментно — продавці й покупці зчиняють страшенний гамір, вимахують кулаками, і здається, от-от кинуться до бійки. Проте, все те звичайно кінчається дружнім стиском руки. На площах міста таборують каравани, що прибули з далеких сторін. Око радується казковою екзотикою.

Коли в автобусному депо я купував квиток до міста Кенітра, касир повернув мені половину грошей, кажучи, що американці з військових баз платять тільки за „пів квитка". Я уже почав протестувати, що я ніякий американець і з військовими базами не маю нічого спільного, але один з моїх друзів непомітно копнув мене в ногу й я розумно замовк. Подорож тривала дві години. Всі сидіння в автобусі ну-

Сале —
старе типово арабське місто
(Фото: Р. Турянський)

мерована, і моє, на нещастя, було від середини. Я хотів спитати шофера, чи не міг би він дістати мені місце коло вікна, але мої друзі закричали мене, мовляв, їдеш за пів ціни, та ще коло вікна сидіти хочеш. Я запитав мого сусіда араба, чи не віддав би він мені своє місце за пачку американських цигарок. Тоді він вийняв пачку марокканських цигарок і мене почастував, закінчуючи тим жестом усякі дальші переговори про заміну місць.

В автобусі було двоє дівчат, що звертали увагу всіх пасажирів своїм голосним сміхом і нестриманою розмовою. Вони були ярко розмальовані й екстравагантно одягнені. Араби, що не звикли до такого вигляду й такої поведінки жінок, дивилися на них обуреними поглядами. Одна з них запропонувала мені сидіння коло вікна, якщо я захочу сісти коло неї. Друзі засміялися — хтось сказав: Уважай на гроші! — і я сів коло вікна. За вікном піски з кактусами, і де-не-де самотні хатки. Моя сусідка розказує мені по-еспанськи, що вона — артистка кабаре і приїхала сюди з Танжиру на гостинні виступи.

Кенітра майже уся замериканізована. В місті є велика військова база, отже тому тут страшенно багато цивільних і військових американців. Кружляють американські патрулі, всюди американські бари й американські ціни. В тому саме й причина приїзду „на гостинні виступи" всякого роду „артисток", головно з Франції, Еспанії й Німеччини.

Касаблянка — найбільше місто й головний порт Марокка. Тут багато европейців, а головно французів. В порті видно французькі воєнні кораблі, що приїхали „в гостину" берегти інтересів французьких громадян.

Кілька днів ми ладували фосфат. Коло нас стояв польський корабель і поляки запросили мене в гості. З гордістю проводили мене по цілому кораблі, чванячись, що цей великий корабель (18,000 тонн) в цілості збудований на „польській землі" в Штеттіні. В читальні корабля польський орел, але без корони. Нема ніяких політичних кличів, тільки один моряцький: „Чинь люб гінь!" Між поляками можна свобідно говорити про все — я чув, як вони вільно дискутували на політичні теми. Я розповідав їм про життя і заробітки на чужинецьких кораблях. Мої заробітки їм подобались, але коли я згадував, що шведи на обід споживають оселедці з конфітурами, то кривилися і думали, що я жартую. На другий день прибіг один з моряків і сказав: капітан просить вас на вечерю. По праці я пішов на польський корабель. „Просимо, чим хата багата", сказав капітан, і ми засіли до вечері. Слуга приніс польську страву: борщ і вареники (!!). „Для апетиту" ми попивали „чисту виборову", а „живецкім" гасили спрагу. По вечері посходились усі поговорити зі мною. Серед бесідників віднайшлися „товажише брони", і ми згадували старі часи підпілля. Заграв гармоніст, всі заспівали. Серед музики й співів доходила північ. Капітан запропонував нам пройтись по місті. Думка ця всім сподобалася — адже стільки чули про нічне життя Касаблянки; варто побачити, як воно насправді.

Коли ми ніччю верталися до кораблів, в порті загородило нам дорогу шістьох грабіжни-

Михайло Кушнір

„Ізми" в сучасному малярстві

Дуже часто зустрічаємося з незадоволенням публіки з приводу численних напрямків у малярстві, а вже особливо в модерному малярстві. Тому я думаю, що було б доцільно поставити перед тими читачами „Овиду", що їх цікавлять проблеми малярства, питання: „чому існують різні напрямки в малярстві?"

Це питання є аналогічне до іншого: „чому існують різні людські характери?" Кожний істотний напрям у мистецтві є відповідником творчої диспозиції , прикметної для даної одиниці, середовища, або епохи. Звичайно, називаючи такий напрям, мусимо встановити, чи його назву розуміємо в вужчому, чи в ширшому значенні. Наприклад, імпресіонізм можемо розуміти як напрям, що повстав у Франції в другій половині дев'ятнадцятого століття, і що його творцями були Мане, Моне, Сіслє, Піссаро й інші. Проте назву „імпресіонізм" можемо застосувати, в ширшому значенні, до певної творчої диспозиції мистців, незалежно від епохи, в якій вони творили. В цьому ширшому розумінні до імпресіоністів можемо зачислити Тіціяна, Рембрандта, і Делякроа, але ніколи Мантенію, Дюрера, чи Енґра.

Щоб упорядкувати наші міркування, поділимо всі мистецькі напрямки на три основні групи: 1) натуралізм, 2) експресіонізм, 3) формізм. Розуміється, що такий поділ є тільки одним із багатьох можливих.

Щоб уникнути непорозумінь, треба додати, що проблематика напрямків у малярстві зводиться до форми пластичного вислову, а не до його теми. „Як" говорить у пластиці куди більше про істотний **зміст** твору і про особистість творця, ніж „що". Бувають мистці, що цілком розходяться в тематиці своєї творчости, хоч і належать до споріднених творчих організацій. Бувають інші, що згоджуються один з одним щодо теми, хоч їхні твори є мотивовані протилежними внутрішніми змістами, які й визначують **форму** вислову.

До натуралістичної групи зачисляємо всі мистецько-творчі тенденції, які формують свою візію під диктат зовнішнього світу. В цьому значенні імпресіоністи є хіба найяскравішим натуралістичним напрямом. Експресіонізмом називаємо цілком протилежне становище. Експресіоністична візія кидає власні чуттєві диспозиції на зовнішній світ. Вона деформує зовнішні враження так, як цього вимагає власне

ків, озброєних палицями й ножами. Один із них по-англійськи сказав: гроші, годинники, перстені й одежу, все складайте на одну купу. Але ми замість грошей виняли зброю:

— Руки вгору, бо будемо стріляти!

Вони слухняно виконали наш наказ. Ми перешукали їх кишені... Око за око!

Касаблянка,
в арабській дільниці
(Фото: Р. Турянський)

„я". Формізмом називаємо становище, яке заперечує зверхність природи чи зовнішнього світу взагалі. Його амбіцією є творення власних, незалежних від зовнішности законів творчої візії. Формізм — це напрям, що найбільше розумує й вірить у можливість творення мистецьких концепцій, збудованих виключно творчим актом людського духа, без опертя на закони зовнішнього світу.

Підсумовуючи: в формуванні мистецької візії натуралізм підпорядковується законам природи; експресіонізм деформує ці закони, як цього вимагає чуття; формізм заперечує значення зовнішнього світу і створює власні закони візуальних змістів.

Немає сумніву, що нам так само тяжко зустрінути напрям мистецької творчости, який дався б ідеально склясифікувати, як є тяжко зустрінути людський характер, який ідеально відповідав би типові „холерика", „санґвініка", „меланхоліка", чи „флегматика". Ця сама проблема виникає й тоді, коли ми клясифікуємо творчі типи поодиноких епох мистецької культури світу. Наприклад, мистецтво европейського середньовіччя в такій клясифікації означаємо як експресіоністичне мистецтво, з елементами натуралізму; в сучасному мистецтві будемо бачити передусім формістичні тенденції, з домішками експресіонізму і натуралізму. Все дев'ятнадцяте століття й початок двадцятого були періодом найбільших в історії спроб клясифікувати й аналізувати явища. В мистецтві ці тенденції знайшли свій вислів в оргії різних „ізмів", що накреслювали поодинокі становища й творчі групи.

Більшість цих напрямів, хоч і була вперше формульована й названа саме в той час, існувала вже від віків, так, як існують окремі типи людських характерів.

Похід „ізмів" почав, як відомо, **імпресіонізм** у 70-их роках минулого століття. В малярстві він був протестом проти розбещеної візії академіків, які в затхлих робітнях мозольно випрацьовували образи, підпорядковуючи свою візію, в технічному й концепційному розумінні, всяким умовностям і обсерваціям. Імпресіонізм відкрив широко вікна отих академічних робітень і протиставив доктринерській схемі будування образів безкомпромісове підпорядкування своїх реалізацій наказам природи, безпосередньо схопленої на гарячому вчинку припадковости. Неначе шукаючи контрасту для статичности академіків, — імпресіонізм прославлював динаміку візії, вібрацію світла й барви, радість фраґменту життя, вирваного навмання з трагічного чергування явищ.

Ця „кінетика" імпресіонізму вимагала нових технічних методів і знайдено їх у **дивізіонізмі,** який полягає на розбитті колірної маси на дрібні відтіні взаємно-доповнюючих кольорів, що в оці глядача мають злитися в тремтливу цілість картини. В історії розвитку пластичної думки світу не було напряму, який більше настирливо підкреслював би конечність творення в безпосередній реакції на природу. І тому я сказав, що імпресіонізм XIX ст. є прикладом найяскравішого натуралістичного становища, з усіх досі формульованих творчих напрямів малярства.

Одною з галузів натуралістичного становища в малярстві є **реалізм**. Реалістичний вислів також опирається на формах і законах, що їх диктує природа, але він полягає не на безпосередньому записуванні вражень від природи, а на їх вимисленому впорядковуванні. Як я вже сказав, реалізацію пластичного вислову вирішує радше форма, ніж тематика.

Позитивні прикмети імпресіоністичної революції в малярстві дев'ятнадцятого століття (боротьба проти манірности бачення і за покірну обсервацію природи, культ і аналіза кольору — основного елементу малярства), як і її хиби (припадковість композиції, розбиття статики картини, девалюація форми) — сприяли розвиткові малярства. Позитивні прикмети відкрили цілком несподівані можливості реалізацій кольору в усіх поважних творців поімпресіоністичного періоду, а хиби викликали безпосередню реакцію таких могутніх індивідуальностей як Сезан, Ван Ґоґ, Ґоґен. Від Сезана починається не тільки цілий поімпресіонізм, але й всі пізніші напрямки, сповнені елементів його пластичної візії.

Ван Ґоґа і Ґоґена слушно уважають за батьків сучасного **експресіонізму**. (Назва повстала в 1910 році, в Німеччині; головними його представниками були тоді Нольде, Кокошка і норвежець Мунх).

Батьком **кубізму,** заплідненого творчою думкою Сезана — є Пабльо Пікассо, потім Жорж Брак. Кубізм можемо вважати за протилежний імпресіонізмові. Він є плодом інтелектуального становища, яке відкидає припадковість зовнішнього натуралістичного враження і будує культ форми, розложеної на геометричні елементи, із сталевою точністю бачення. А все ж таки, які великі імпресіоністичні впливи в кубізмі Брака!

Фовізм, що голосить культ рознузданого кольору (хоч у раннього Матіса, який був найсильнішим представником фовізму, колір поставлений в тверду дисципліну!), — є одним із висловів тези про примат кольору в малярстві, що її наймогутніше висловив

Д і м а

СТУДЕНТСЬКА ВЕЧЕРЯ

Андрій Глущенко — студент першого курсу Педагогічного Інституту — ходив по кімнаті швидкими нервовими кроками, поглядаючи на годинник. Говорив сам до себе:

— Ще й сьома година вечора не минула, а я засну не раніше одинадцятої. Отже, ще добрих чотири години шлунок мій настирливо вимагатиме їжі ... Я ж даремно заспокоюватиму його тим, що ось незабаром прийде ніч, сон, забуття, а вже завтра вранці якось буде. Ох...

Глущенко застогнав і сів на єдиний в кімнаті стілець. Подумав: все-таки добре, що він зараз у себе в кімнаті й ніхто не чує, які капризи виробляє його шлунок. Воно й зрозуміло. Шлунок має повну рацію вимагати належного йому обіду і вечері, що їх він сьогодні не мав. Та й сніданок був такий, що й згадати нічого. Подумав вголос:

— Я зовсім вільно міг би з'їсти зараз п'ять (та що там п'ять, — десять!) таких нікчемних сніданків, як сьогодні вранці. Десять? Ні, мабуть більше, п'ятнадцять.

Підійшов до люстра, побачив своє витягнуте, із запалими щоками, обличчя і ствердив: так, він сміливо з'їв би п'ятнадцять таких сніданків, як сьогодні вранці. Але нічого, така вже доля його студентського життя-буття, інколи й поголодувати треба. Он старший брат Василь ще гірше голодував, а вивчився ж на інженера, та ще й якого! Тепер і йому допомагає. Напевно завтра прийдуть від Василя гроші, бо він писав ще минулого тижня, що незабаром вишле ... Тоді він наїсться, ох і наїсться ж! Замовить в їдальні дві порції борщу і три порції гречаної каші з свининою.

Почувши про свинину, шлунок знову почав вигравати „голодний марш". Андрій прислухався.

— Ах, як виграє! Справжня тобі оркестра! Добре, нехай вже оркестра, але при чому тут коні? Іржуть в тій оркестрі, ніби і їм там місце. Аж неприємно, зовсім неприємно ... Хіба води напитись? Ні, буде гірше. Найкраще в такій ситуації — заснути, але ж я себе знаю, раніше одинадцятої години не засну. І чому я з'їв учора останню грудку цукру? От же йолоп! Лишив би на сьогодні — був би маленький підвечірок, а так ... О-о-ой ...

В животі так загуркотіло, що Андрій не на жарт перелякався і кинувся проглядати скромний список своїх знайомих. Список був аж надто скромний, бо не було й трьох місяців, як Глущенко приїхав студіювати в Київ, а до свого приїзду нікого з знайомих в столиці не мав. Ті ж, з ким тепер познайомився, самі не дуже розкошували. Найкраще з усіх жила Галинка Савчук, це він добре побачив тоді, як дівчина запросила його разом з іншими товаришами-студентами до себе на ім'янини. Ах, як гарно провів він тоді вечір! Біля нього була Галинка і їжа, і йому здавалося, що більш нічого і не треба мати людині на світі. То був справді чарівний вечір !..

Кілька днів тому дівчина сказала йому в коридорі інституту: „Чому ти ніколи не зайдеш до нас, Андрійку? Ти дуже сподобався батькам, вони будуть раді бачити тебе." Андрій подякував і обіцяв зайти. Та прийти з порожніми руками не відважувався, треба ж бодай цукерки якісь принести, а то — який же він джентлмен буде? А втім, можна і без цукерок!

Кинувся до шафи вдягати свіжу сорочку.

— Правильно, Андрію, можна і без цукерок! Так, ніби ти забув чи щось подібне.

І раптом — Андрій аж зігнувся — шлунок сердито зашкварчав.

„ІЗМИ" В СУЧАСНОМУ МАЛЯРСТВІ

своєю творчістю Сезан.

Тенденції сучасного **примітивізму** є найчіткіше заступлені творчістю Генрі Руссо, дрібного митного урядовця в провінціяльному французькому містечку.

Дадаїзм є невластивим висловом слушної тези про винахідливу вартість незманірованої дитячої творчости.

Найновіша европейська пластична творчість щораз більше зближується до **формістичного** становища, яке вірить, що людська думка є спроможна витворити в пластиці власні форми, так віддалені від форм, що їх бачимо в природі, як музичні форми є віддалені від звуків, безпосередньо нотованих у природі. „Ль'арт нонфігуратіф!" — це є гасло сьогоднішнього авангарду. Чи воно справді не має прецедентів? (Згадаймо хочби мистецтво Ісляму). Сьогоднішні абстракціоністи мають так багато предків у творчих епохах минулих століть, як імпресіоністи, експресіоністи, або кубісти. Нічого нового немає під сонцем! А водночас немає ні індивідуального, ні збірного обличчя, яке б повторювалося ...

й не догадується, а батьків не проведеш, ті — народ стріляний, 33-й рік пережили, одразу пізнають: голодний, прийшов, щоб нагодували. Не піду!

Андрій ще раз перевірив усі місця кімнати, де могла б завалятись бодай маленька шкоринка хліба. Але даремно ... Ще позавчора він вичистив кімнату від усіх шкоринок. В запасі була грудка цукру, та й ту він з'їв учора, не подумавши про сьогоднішній день. Та ось погляд Андрія зупинився на шафі. Що всередині — він знає, а що нагорі — невідомо, адже він ніколи на шафу не заглядав. Треба подивитись. Може там зовсім випадково буде ... Звичайно, смаженої курки або вареників з сиром там не може бути, але там може бути, наприклад, насіння, яке господиня поклала сушитись ще минулого року, та так і забула.

Став на стілець, заглянув на шафу ... Ніякого насіння не було. Зате була якась пляшечка з напівобдертою наклейкою. Андрій, з посмішкою переможця, сів до столу і почав уважно розглядати свою знахідку. Йому було приємно, що на шафі все-таки щось було, ось така маленька симпатична пляшечка. Відкоркував, помочив густою темною рідиною пальця і взяв до рота.

— Гм ... Непогане. Солодке, як мед ... Що воно?

Відпив.

— Навіть дуже непогане, смачне ... Проте не зашкодило б знати, що воно таке? Отрута не може бути в домі такої порядної жінки, як господиня. Адже в неї і діти є, не може вона тримати отруту в будинку. Ага, знаю вже: Це сироп проти кашлю. Напевно! Так, так, сироп ... Колись і я, як був маленький, пив такий самий на смак. Ура, Андрію, ти врятований!

Відпивши половину пляшечки і трохи втамувавши голод, Андрій приліг на ліжку. Пляшечку поставив на старе місце, на шафу.

— Ну й чого він так голосно? Ні, не піду!.. Як же його іти в гості, та ще й до дівчини, в такому ось стані? Незручно ... Галинка, може,

— Аж легше стало. Смачне яке, солодке, ну чисто тобі мед! Це тому, що з цукром, а цукор — це тобі не будь-що, а дуже поживна речовина. В критичні хвилини може замінити хліб і сало. Ах, смачне ж яке!

Взяв книжку, прочитав кілька сторінок. Та раптом почувся знову знайомий „голодний марш", але цього разу втричі голосніший, загрозливіший. До маршу приєдналися нові, ще незнайомі Андрієві звуки, що нагадували гуркіт мотору. Переляканий студент почав ходити по кімнаті, потім бігати, але це не допомагало. Зловіще р-р-р-р в шлунку голоснішало.

— От біда! Що це зі мною діється? То тільки грало, а це вже й боліти починає. Ще, чого доброго, отруївся ...

Думка про отруєння ніби вогонь спалахнула в його свідомості.

— Треба негайно ж, поки не пізно, бігти до господині і розпитати про ту пляшечку. А ще краще — взяти її з собою.

Андрій схопив пляшечку і миттю зійшов на перший поверх. Почув у кухні голос господині і дитячий плач, постукав і, не діждавшись відповіді, відчинив двері. Обоє дітей лазили під столом з обличчями, вимазаними конфітурою, а сама господиня виймала з печі пахучі, рум'яні пиріжки.

— А-а, це ви, Андрію Івановичу! Сідайте.

— Дякую ... Я оце зайшов спитати у вас ... Знайшов у себе в кімнаті на шафі оцю пляшечку. Чи не потрібна вона вам, часом? Мабуть забули про неї ...

Господиня глянула на пляшечку, зідхнула.

— Ні, вже не потрібна, слава Богу. Поставте її он там, на столі.

— Вже не потрібна, кажете ... А що в ній, в тій пляшечці? Може ... може який цінний лік, може його ще використати можна?

Господиня засміялась. — Візьміть собі, як хочете, використовуйте. Це я весною давала Лесі, бо вона поганий апетит мала. Лікар і виписав їй ці каплі, для апетиту, значить. Помогло. Одразу краще їсти почала моя Леся. Дуже добрі ліки! Одну чайну ложечку перед їжею — такий апетит дає!

Глущенко аж зблід.

— Що ви кажете! Цього не може бути! Апетит дає ... Так це ... це мені гірше отруєння!

Грюкнув дверима перед самим носом здивованої господині, вибіг на вулицю і прошепотів, сам не свій :

— О жах! Апетит дає ...

Микола Ковалевський

„У ДЖЕРЕЛАХ БОРОТЬБИ"

СПОГАДИ — ДВА ТОМИ

Це одно з наступних монументальних видань нашого Видавництва.

Слідкуйте за оголошеннями про його появу!

Вол. Дорошенко

ТІНІ МИНУЛОГО

(Спогади з дитячих літ)

Наші сусіди. 2. „Шкарубкий"

На хуторі Мудрого звернув мою увагу один полупанок на ймення Михайло Ященко, що жив у сусідньому від нас селі. Він належав до дворянського стану, хоч і не дуже відрізнявся від простих селян, яких проте вважав нижчими від себе створіннями. Ходив Ященко завжди в дворянському картузі (кашкеті) з червоною околицею, хоч інтеліґентні пани-дворяни таких картузів не носили. За цю його „панськість" платили йому селяни презирством, а пани з нього глузували.

Був Ященко страшенним скнирою й не гребував ніякими способами, щоб поживитися чужим коштом. За скупість селяни прозвали його „Шкарубким". Я вже згадував, як Ященко „заробив" карбованця, підставляючи свою пику під ляпаси мого діда, вмисне його провокуючи до бійки. Дався Шкарубкий у знаки й селянм. Так він умисне не обгороджував своєї садиби ні лісою, ні ровом, як це робили інші господарі. Це на те, щоб мати причину скаржити селян, якщо якась худобина — овечка, теля, чи свиня, — вертаючись з пасовища, заскочила в його садибу. Шкарубкий на це тільки й чигав. Не встигне, було, худобина зробити якусь шкоду, а він її заганяє у свій хлів, або забирає у пастуха в застав шапку чи свитину. Віддавав, коли приходив господар і платив за „шкоду", якої в дійсності майже й не було.

Але одного разу селяни, обурившися на Шкарубкого за такі його провокації, не схотіли йому заплатити вимаганого ним відшкодування й він подав на них справу в суд. Справу розбирав саме згаданий мною уже пан Мудрий, що був земським начальником і урядував у себе на хуторі у своєму будинку. Тут, у великій кімнаті, що звалася залею, й відбувався суд. Буваючи часто на хуторі, а то й проживаючи у Мудрого, де я вчився разом із своїми приятелями, я мав змогу придивитися цьому свого роду домініяльному судові.

Залю вщерть виповнили дядьки. Позивальник явився в дворянському мундурі й картузі. Суддя — п. Мудрий — сидів у кріслі з золотим ланцюгом на шиї, — знаком своєї судейської гідности, — а при столику коло нього сидів його письмоводитель.

Годі було не сміятися, коли по прочитанні позву почалося переслухання обвинувачених і свідків, — з таким гумором, а заразом із зневагою до Шкарубкого оповідали дядьки про його полювання на їхню худобу. І ми всі й сам суддя голосно реготалися. Справа покінчилася тим, що суддя присудив селянам заплатити позовникові по копійці від піймапої штуки. І треба було бачити, з яким презирством витягали дядьки з глибоких кишень своїх широких штанів гамани й, розщіпнувши їх, вишукували там потрібні копійки і, знайшовши, за чергою кидали їх Шкарубкому в його дворянський картуз.

Цього підленького осібняка не любили й пани, але приймали його як усе ж таки „дворянина", коли він — непроханий — по праву дворянина являвся на іменини, чи що, в дворянському сурдуті й картузі, але на своїх зборах трактували його як влізливця і — блазня. Дворянський одяг Шкарубкого не перешкаджав панським слугам брати його на глум. Особливо чомусь не любили його кучери (візники) чужих панів, що заповняли екіпажами й кіньми своїх панів ціле подвір'я. Вони наперехід не зносили Шкарубкого, коли той, приїхавши своєю бідкою, клопотався добути для своєї конячини панського вівса й сіна, та всіляко перешкаджали йому в цих його заходах, а при тому наділяли його відповідними епітетами.

Про цього Шкарубкого матиму нагоду згадати ще в наступному розділі.

Наші сусіди. 3. „Катерина Велика"

Недалеко від нашого села жила багата поміщиця, молода вдова старого генерала Загреби, Катерина Степанівна. Походила вона з незаможньої сім'ї, жила в містечку Чорнухи, батьківщині Г. Сковороди, і з біди віддалася за значно старшого від себе чоловіка. На її щастя старий Загреба недовго топтав ряст. Молода вдовичка була веселої вдачі й любила бавитися. Одідичивши добрий спадок, вона ні в чому собі не відмовляла. Часто при да-

кій чи іншій нагоді, а надто на свої іменини влаштовувала у себе бучні прийняття, на які з'їздилися гурмою околичні поміщики. За веселу вдачу і прихильність до чоловічої статті — вона мала фаворитів — прозвали її сусідні пани за прикладом розпусної російської цариці Катерини II — „Катериною Великою".

У Загребихи бували звичайно в гостях самі мужчини. Великою прихильністю користувався в неї молодий, пристійний, веселий і жартівливий лікар Михайловський, що днював і ночував у її хаті. Це був великий бонвіван, що не дуже прикладався до своїх обов'язків. Інші лікарі, його колеги по земській службі, не любили його за його легкодушність і недбальство в сповнюванні обов'язків лікаря.

Оповідали, що Михайловський панічно боявся відвідувати хворих на якусь заразну хворобу. Глузували з нього, що він ніби то міряє температуру тифозних через вікно своєю палицею.

В 1889 році була в Парижі всесвітня виставка. Загребисі знечев'я заманулося поїхати подивитися на цю виставку. Зі сміхом оповідали знайомі, як то вона готувалася до заграничної подорожі. Наварила й напекла всякої всячини — і гусей і курей, булок і всяких пундиків. Навіть цілу голову цукру взяла, а крім наливки, взяла ще й ціле відро свіжої води, бо „де ж є у нехристів-безувірів щось годяще для християнина?" (Але, як переїздила кордон, мусіла позбутися багато чого з своїх запасів). Поїхала, очевидно, не сама, а з кимсь із знайомих, що знав французьку мову, бо ж вона ніякої европейсьої мови не знала, та й по-російськи балакала на „малоросійський" лад, тією ніби-то общепонятною мовою, приличною благородним людям, себто своєрідним жарґоном.

Спинилися наші подорожні в гостинниці „Лє Норд" („Північ") і пішли оглядати виставку. А там — столпотворення вавилонське — величезні стовпища людей, що пхаються на всі боки. У цій метушні вона й не счулася, як людська хвиля відіпхнула її від її супровідника. Почала оглядатися на всі боки — нема. Що має робити? На біду не тямила ні назви, ні адреси свого готелю. Пам'ятала тільки, що по-російськи звався б він „сєвер". Отож іде, сльозами заливається та водно голосно повторяє: „Север, север", бо чула, що наголос у французьких словах стоїть на останньому складі, а що російське сєвєр вимовляла на український лад з французьким наголосом, то це звучало для французів, як „жорстокий".

Чуючи від розхвильованої жінки безперестанне бурмотіння-нарікання на якогось нелюда, публіка почала зглядатися на неї, чи часом не божевільна. Питаються, що їй є, а вона водно — „север, север". Вмішалася врешті поліція та що, коли не могла з бабою розговоритися. Але кінець-кінців пригода скінчилася щасливо: чи то супровідник нагодився, чи знайшовся хтось із публіки, що міг розмовитися з нею по-російськи й довідався, що їй сталося, та виручити її з біди. Наїлася тоді наша Катерина Велика чимало страху. Довго потім сміялися з неї знайомі з приводу її подорожі.

До двору Загребихи вчащав і згаданий вище Шкарубкий, бо ж у неї можна було й наїстися й напитися. Звичайно грав він тут ролю блазня й був предметом жартів присутніх гостей. Одного разу Загребисі стрілило до голови — одягнути Шкарубкого в мундур свого покійного чоловіка. Здумано — зроблено, і в одну з неділь явився Шкарубкий у місцевій церкві в генеральському мундурі з усіма регаліями. Сміху тоді було з такої „кумедії" повно. Розуміється, ця маскарада могла скінчитися для нього чималими неприємностями — за незаконне ношення чужого мундуру й орденів, — якби хтось був доніс до влади про таке зневаження військового мундуру. Але цей сміхотворний виступ Шкарубкого минувся для нього без ніяких наслідків, крім сміху й глузувань, тимбільше, що й мундур і штани покійного Загреби були завеликі на блазня й він мусів закочувати рукави та підкочувати сподні. Одначе після першого свого тріюмфального виступу Шкарубкий уже не чіпляв на мундур орденів. Видко, хтось звернув йому увагу, що за це може йому влетіти.

Українська друкарня МЕТРОТАП ПРІНТІНҐ КО.

2049 В. Чікаґо Евню, Чікаґо 22, Ілл.

Тел. SE 3 3007

приймає замовлення на всілякі друкарські роботи і виконує їх скоро та дешево

КОНЦЕРТ Ю. БОГАЧЕВСЬКОГО В ЧІКАҐО

Українська спільнота Чікаґа вітала в неділю, 26-го квітня ц. р., одного з наймолодших співаків-концертантів, а саме бас-баритона Юрія Богачевського, який дав власний програмовий концерт у залі школи св. о. Миколая.

Рідко буває, щоб соліст-вокаліст у цьому віці виступив перед публікою з цілопрограмовим концертом. Скільки ж у нас, хочби в Америці, є добрих, рутинованих співаків-солістів, а мало хто з них зможе дати цілопрограмовий концерт з обширною і тяжкою до відтворення програмою. Це один із вальорів, що ставить Юрія Богачевського в ряди артистів-виконавців, спосібних до чогось більшого, та дає йому запоруку майбутніх успіхів у його професійній праці.

Програма концерту складалася з двох частин; першу частину виповнили твори чужих композиторів, другу — українських. Між творами старих клясиків (Бонончіні, Гендель, Шуберт, Моцарт, Верді) соліст відспівав шість арій з опер, що їх виконання є доказом, що дебютант являється не тільки концертовим співаком, але й має також великі артистично-сценічні дані. В українській частині співак виконав ряд знаних пісень наших композиторів (Лисенка, Січинського, Н. Нижанківського, Гайворонського) та новітні композиції сучасного композитора І. Соневицького. Не дивлячись на те, що виконання українського репертуару було також на високому рівні й без найменших закидів, все таки слід було б цей репертуар змінити і дати публіці почути нові пісні з творів наших сучасних композиторів, яких наша публіка дуже мало знає. Безперечно, відспіваний репертуар є цінний і кожний концертант повинен його знати, але публіка прагне чогось іншого.

Голос у Юрія Богачевського — баритон з басовою закраскою, себто бас-баритон, однак, на мою думку, ще не устійнений. Пісні, — прекрасно відспівані в першій частині програми, де він співав неукраїнські твори, опрацьовані під наглядом і за вказівками своїх учителів-чужинців, які школили йому голос і підготовили його неукраїнський репертуар, — пристосовані до його голосу. В українському репертуарі голос його, за малими вийнятками, наче переміняється у ліричний баритон, чого причиною може бути невідповідне підібрання репертуару для його голосу; або треба було транспонувати пісні в нижчу тонацію для задержання питомої краски голосу. Дальші студії в Італії напевно определять рід голосу Богачевського. В кожному разі — скаля його голосу обширна, а сам голос повний, шовковий, з дуже приємним тембром.

Проф. Олена Сидоренко

В парі з голосом іде в Юрія Богачевського надзвичайна музикальність, опанований відих, знаменита інтерпретація творів і добра дикція.

Крім голосових і музикальних вальорів співак заімпонував публіці своєю гарною появою на сцені.

Чікаґівська публіка (около 400 осіб) тепло вітала молодого українського співака й нагороджувала кожну пісню щиримі довгими оплесками.

Фортепіяновий супровід був у руках досвідченої місцевої піяністки проф. Олени Сидоренко, яка в великій мірі причинилася до загального успіху концерту.

О. П.

ЛІТЕРАТУНІ ШАЖІ

І. Євген Маланюк

Ой скажіть мені, будь ласка,
Чи то байка, чи то казка,
Що немов би Маланюк,
Визначний Дажбога внук,

Від невпинних еміґрацій
Охолов до муз і ґрацій
І вже більш ані рядка
Про Синюху і Рябка?

Та й за те, що дав нам „Владу",
Що урік Москві загладу,
Що здійсняв на тлі кантин
Славне гасло „Воля й чин",

Що прославив Падєбради,
Реґенсбурґ та інші гради, —
Буде сяти, мов звізда,
Повна ясного проміння,
Поки житиме у ЗДА
Сьогочасне покоління!

ІІ. Михайло Орест

Ой скажіть мені, будь ласка,
Чи то байка, чи то казка,
Що маестро наш Орест
Взяв тяжкий на себе хрест:

Хоче всі туман-сонати
З чужими до нас загнати
І тому не їсть, не п'є,
А туман-слова кує?

ІІІ. Іван Багряний

Ой скажіть мені, будь ласка,
Чи то байка, чи то казка,
Що Багряний, наш Павло,
Не Чапленкові на зло

Возлюбив Творця Святого,
А любив іще до того,
Ще як Ата, зірка драм,
Забрела чогось у храм.

ІV. Теодор Курпіта

Ой скажіть мені, будь ласка,
Чи то байка, чи то казка,
Що Теок, Курпіта теж,
Відцурався від поез

(З волі містера Шпікули)
І засів за протокули?
Протокули тих нарад,
Що нічого вже не варт!

А тим часом дбати мав би
За свої хороші ямби,
За сонети, за Парнас,
Де колись він Нота пас!

V. Емма Андієвська

Ой скажіть мені, будь ласка,
Чи то байка, чи то казка,
Що постав новий Парнас
(Не у греків, а у нас)?

А на тім парнаському ґруні
Грають кобзи многострунні,
Кобза перша з-поміж ста —
Наша Емма золота!

Люди кажуть: Емми строфи —
Це сучасні катастрофи.
Другі кажуть навпаки:
Це — майбутні рай-роки.

Треті кажуть ще іначе:
Може Емма — тінь сама?
Хто її у світі бачив?
Є там тіло? Чи нема?

VІ. Володимир Державин

Ой скажіть мені, будь ласка,
Чи то байка, чи то казка,
Що Державин, клясицист,
Має справді оний хист?

Позаяк оце тепера
Перекривлює Гомера
І з клясичних веле-дум
Учинив самий камбрум!

VІІ. Юрій Косач

Ой скажіть мені, будь ласка,
Чи то байка, чи то казка,
Що Косач покинув нас
І поліз на Сов-Парнас?

Чи ж високо він залізе?
Чи дадуть йому девізи,
Чи путьовку на Сибір —
В Колиму чи в темний бір?

Ні! Юрко не в тім'я битий,
Не поїде на капут,
А дурниці теребити
Буде тут і тільки тут!

ОДНА З ВІДМІН ХИМЕРНОЇ ТАЛІЇ

Американці переводять всякі свої річниці трохи інакше, ніж ми. Ми любимо робити святочні академії з довгими промовами, мистецькими частинами, що завжди здаються однаковими. Після таких академій людина вертається додому втомлена й зів'яла. Американці не люблять того роду обрядів. Вони волять із якоїсь нагоди зійтися в клюбі, свобідно поговорити, чи засісти за бенкетним столом. Часом до такого бенкету долучується офіційна частина, ухвалюються резолюції, відбуваються загальні збори, але це все триває тільки декілька хвилин. Решта часу виповняється розвагою з різними несподіванками, що мають зробити час приємним, а у приявних залишити бажання прийти на таку імпрезу вдруге. Недавно мали ми приємність брати участь у такому бенкеті. Одна професійна організація обходила п'ятиріччя свого існування. Першою частиною програми був необхідний для американців „кактейл", що на нього призначено повну годину. Потім відбувся обід, в який управа зручно вплела офіційну частину. В цій офіційній частині вислухали промови голови з нагоди п'ятиліття, привітання двох гостей від подібних професійних організацій, вислухали звіту сімох урядовців управи, перевибрали управу, змінили статут, і все це тривало тільки 26 хвилин. Решту часу проведено за співом, розказуванням анекдот та гутіркою.

Підчас обіду встає президент і каже: „Шановні пані й панове! Кожного року ми вважаємо своїм обов'язком приготовити вам на цих зборах якусь несподіванку. Два роки тому ми вітали тут групу коміків, рік тому до нас приїхала відома кіно-зірка. Цього року замість виступу артистів, що мали б нас веселити своїм дотепом, управа рішила впровадити трохи поважніший виступ. Я маю честь представити Вам головного промовця на нашому бенкеті, високодостойну княгиню Пуласку, колишню польську громадянку, а в часі останньої війни співробітницю англійського „інтелідженс сервіс", що працювала у військовій розвідці проти німців. Вона розкаже вам про свої незвичайно цікаві переживання й пригоди з того часу".

Заля гомоніла свобідною розмовою, зненацька затихла. Приявність жінки, що працювала у розвідці проти нацистів, в ділянці, що вимагає високого інтелекту, залізних нервів, великого віддання справі, відразу сковує увагу приявних. З-за стола підноситься молода ще, непогана жінка, і маєстатичним, поважним кроком, підходить до мікрофону. Всі приявні встають зі своїх місць і вітають романтичну княгиню бурхливими оплесками. Вона із очевидним хвилюванням присуває мікрофон і починає свій виступ кількакратним: „Тсенк ю". Говорить правильною англійською мовою, з справжньою брітанською вимовою і тільки часом зупиняється, неначе шукаючи потрібного терміну, що позволив би висловити оригінальну польську думку в чужій, англійській мові.

Перш за все вона повідомляє, що приготувала до друку книжку своїх спогадів. Книжка, хоч ще в рукописі, стала основою сценарія, який закупила фірма Метро - Голдвин Маєр в Голивуді. Фільм повинен появитися на екранах приблизно за девять місяців, і є всі вигляди, що він стане атракцією сезону, бо беруть у ньому участь артисти світової слави. Вона подає цю інформацію тільки так мимохідь, не бажаючи робити тим реклями ні собі, ні книжці, ні фільмові.

Слухаю того вступу до промови і родяться в мене думки про те, що поляки вміють використати кожну нагоду для поширення своєї справи. Хочеться поставити шановній княгині декілька питань, як буде нагода. Наставляю вуха, щоб зловити кожне слово, виловити щось сказане, що дало б мені причину згодом ставити питання. Але княгиня політики не чіпає, а говорить тільки про свої переживання.

„Війна захопила мене в Варшаві" — розказує княгиня. „Німецький наступ відбувався із такою неймовірною швидкістю, що всі ми розгубилися. І хоч не було ніякого вигляду на можливість перемоги, бо німецькі війська залили всю Польщу, Варшава постановила боронитися до загину, щоб передати наступним поколінням леґенду безсмертного духа польського народу. Я працювала медсестрою в одному шпиталі. Коли вкінці Варшава таки капітулювала, я при помочі дипломатичних зв'язків переїхала підводним човном до Англії. В Англії поляки приготовляли плян дальшої боротьби. Мій чоловік не бував часто дома, беручи участь у постійних політичних нарадах, що відбувалися у зв'язку із твореннням польського корпусу. Одного разу до нас прийшов лейтенант англійської розвідчої частини. Із розмови, яку вони вели із моїм чоловіком у другій кімнаті, я почула, що розвідка потребує жінки-розвідчика, яка працюватиме у час-

тині польського Поморя, що її німці інкорпорували в райх, у місцевості, де знаходиться база підводних човнів. Я зрозуміла, що мій муж мав підшукати саме таку жінку. Вихована дома в патріотичному дусі, я завжди бажала прислужитися справі польського народу. Тому, не думаючи довго, я перейшла до другої кімнати і запитала лейтенанта, чи я могла б бути такою жінкою-розвідчицею. Мій муж був здивований моєю поведінкою, може навіть і наляканий, але серед обставин, у яких це сталося, не хотів мені протиставлятися. Лейтенант, звичайно, погодився і передав мою заяву вищій владі. Отак я стала співробітницею англійського „інтеліджанс сервіс". Почався трудний кількамісячний вишкіл. Мене вчили шпигунської техніки, конспірації, передавання повідомлень, заставляли вивчати психологію, читати й рисувати мапи, тощо. Мені заявляли, що мені треба бути готовою на все, на кожну жертву, що її може вимагати справа. Моїм завданням було нав'язувати контакт із німецькими старшинами, що були стаціоновані на базі, здобувати їхнє довіря й вишукувати відомості про рух підводних човнів".

Гості слухають слів княгині із напруженою увагою. Кидаю поглядом на дві американські жінки, секретарку організації та жінку президента. Обі вони, здається, заворожені кожним словом романтичної княгині. На залі ніякого руху, не посунеться жодне крісло, не скрипне стіл. Всі слухають!

А княгиня продовжує: „Моя подорож до Польщі відбулася літаком одної темної осінньої ночі. Через воєнний час і німецьку протиоборону ми летіли дуже високо. Я мусіла скочити з літака парашутом. А навчитися скакати парашутом, було для мене дуже трудним завданням і я виконувала його завжди із поважним переживанням. Я, очевидно, не мала ніякої охорони. Ніч була темна, осіння. Я опинилася серед поля, що було подекуди свіжо зоране. Це було велике щастя, бо, як я запримітила, на віддалі яких двісті кроків був ліс. Якби я була упала в ліс, то це, здається, було б скінчилося катастрофою. Я мусіла в першу чергу зробити порядок із парашутом. Нести його із собою не можна було, а залишити на місці, значило б лишити знак своєї присутності і ризикувати погонею німців. Я позбирала парашут і заховала його в кущі в лісі. Ідучи краєм лісу, я натрапила на перехрестя доріг. Написи на перехресті дали мені змогу зорієнтуватися, що я є приблизно 20 кілометрів від місця, де мала б почати діяти. Я мусіла прибути в те місце ще перед світанком. Я була перебрана за селянку і мала фалшиві документи, кілька банкнотів і більше нічого. Все потрібне мусіли мені доставити зв'язкові. Я йшла дорогою, якою часто переїздили авта з німецькими вояками. Це був час поліційної години і за приписами німецького воєнного закону, я повинна була бути дома. Авта минали мене, не зачіпаючи. Але одно із двома полевими поліцаями, минувши мене, зупинилося. Я не зупинялася, а вперто йшла вперед. Один із них мене задержав і запитав про документи. Я показала йому той документ, що мені його передали в Англії. Вони по черзі йому пильно приглядалися і один із них запитав мене, що я роблю серед ночі на дорозі. Я сказала, що в мене захворіла мати й я йду до містечка за лікарем і ліками. Німці перекинулися кількома реченнями, з яких я зрозуміла, що вони в нічому мене не підозрівають. Один із них запропонував мені місце на плятформі авта, заявляючи, що мене підвезуть. Я в душі завагалася, що мені робити, але щоб не викликувати підозріння, я погодилася. Так на німецькому авті я доїхала до місця призначення".

Княгиня Пуласка спиняється на мить, щоб

УВАГА! УВАГА!

СЛУХАЙТЕ УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКУ РАДІОПЕРЕДАЧУ В ЧІКАҐО

кожної суботи від год. 2 — 2.30 по полудні
на радіовисильні W O P A 1490 AM or 102,3 FM
якої дикторами є: М. Сливка і М. Павликович
У програмі: Політичний огляд подій з коментарами, вісті з України, хроніка з українського життя на чужині, оголошення купців і промисловців, музичні авдиції і т. п.
У справі замовлень оголошень і побажань звертатися на адресу:

Марія Сливка
2201 W. Rice St.
Chicago 22, Ill.
Phone: HU 6 3705

М. Павликович
2300 W. Superior St.
Chicago 12, Ill.
Phone: BR 8 1033

ковтнути води. Мій сусід і приятель по праці, користаючи із маленької павзи, закурює цигарку і звертається до мене із заввагою: «Ці сімс ту ві інтерестінґ».

А княгиня продовжує:

„Отже моїм завданням було нав'язати контакт із німецькими старшинами, що працювали на базі. Днями працювала я секретаркою в одного лікаря, а вечорами заходила до кав'ярень, відкритих виключно німцям. Замовляючи чай, я сідала за столиком і переглядала журнали. Я мусіла бути обережна, щоб не подумали, що я навмисне хочу знайомитися із німецькими офіцерами, отож я пробувала вести лінію неприступної і часто ігнорувала залицяння, що їх вони мені не щадили. Одного разу приступив до мене пристійний, високий красунь-капітан і, вдаривши німецьким звичаєм закаблуками, сказав: „Називаюся Ґеорґ Кольберґ, чи можу просити вас до танцю?" Я не могла б сказати, що танець із таким красунем можна б вважати чимсь неприємним. Кольберґ міг направду вважатися божищем жінок і не одна жінка дала б багато за його чарівний усміх і погляд глибоких, сірих очей. Після танцю він сів біля мого столика і почав зі мною розмовляти. Після ще кількох танків, він запропонував відвести мене додому. Так началася наша „дружба". Підчас двох місяців Ґеорґ був моїм гостем, і часто запрошував мене заходити до себе на квартиру. Через нього мені вдалося познайомитися з багатьома його товаришами і скоро я докладно орієнтувалася у персональному складі офіцерської залоги.

Я мала всі причини думати, що його відношення до мене є чимсь більшим, ніж дружба. Він розказував мені про свою рідню у далекій Надренії плянував, що ми туди поїдемо, коли він дістане відпустку, натякував про готовість одружитися зі мною. Наші відносини затіснилися до цієї міри, що він навіть передав мені запасний ключ до своєї квартири, щоб я могла свобідно туди зайти, коли його немає дома. Я запропонувала йому змінити декорацію та обстановку, щоб, як казала я, „зробити її гніздечком для нашого кохання". Це стало прекрасною нагодою для того, щоб наша конспіративна клітина могла вмонтувати підслухові апарати, що сполучувалися з нашою розвідчою централею. Підслухані розмови ми передавали закордон за поміччю музичних мелодій, які я грала на фортепіяні, що його примістили у мойому таки помешканні. Наші інформації були цінні і нам передавали за них признання.

Одного разу Ґеорґ сказав мені, що він запрошений на уродини до одного із своїх колег. Він просив мене піти туди із ним, бо й інші мали привести своїх товаришок. Забава, як звичайно в тому часі у німців, складалася з споживання неймовірної скількости їжі та напитків. Ґеорґ на перший погляд був цілою душею забави, але я запримітила, що він пильно стежив за тим, щоб не „перебрати мірки", і, коли гості під впливом алькоголю повставали на крісла і почали співати та вигукувати: „Гайль Гітлер унд Фірер", він, виправдуючись якимсь завданням, попрощався з товаришами. Відводячи мене додому, він був, як звичайно, ніжний і говіркий. Він признався мені, що ранком він мусітиме мене покинути, бо його кличуть до головної квартири у Познані для певних інструкцій. Німці підозрівають, що на терені бази працює добре законспірована розвідка, якої дію вони відчувають, але якої їм ще не вдалося пізнати. Ви можете собі уявити, яке враження зробили на мене ті слова. Одначе я зібрала всі мої сили, щоб приняти вигляд незацікавлення й спокою. Я вдавала, що я дуже прибита із причини його від'їзду й хотіла би зробити все, щоб нашу розлуку зробити менше прикрою. Я грала на фортепіяні, співала про кохання. Ми сиділи разом довго вніч. Ґеорґ спер голову на канапу, я присіла біля нього, гладила його чорне, буйне волосся. На момент мені здавалося, що він мені такий близький, такий дорогий, що я завагалася поставити собі питання, чи я його часом не люблю. Ґеорґ заплющив очі, я пригасила лямпу і мені здавалося, що Ґеорґ заснув. Я підійшла до фортепіяна, щоб включити надавчу станцію й передати шифроване повідомлення про те, що німці здогадуються про працю нашої розвідки і пильно за нею стежать. Коли я, притушивши педал, зачала стиха грати мелодію, що служила за нашу закличну кличку, я відчула, що хтось за мною стоїть. Я обернулася і побачила над собою обличчя Ґеорґа. Я знала, що мене відкрили. Припадок це, чи зручно придумана засідка? Я сьогодні того не знаю. Я знала, що за хвилину з'явиться Ґештапо чи полева поліція і що прийде мій кінець. Збираючи всіми силами притомність і намагаючися бути якнайспокійнішою, я взяла торбинку, що стояла на фортепіяні, неначе сягаючи за хустинкою. Я доторкнулася ручки револьвера, що там у мене був. Ґеорґ дивився на мене очима, що я їх не розуміла: ненависть чи любов. Три короткі, тріскучі стріли і Ґеорґ повалився на підлогу ..."

Княгиня Пуласка переривае свою промову і сягає знову по склянку води. На залі дальше абсолютна тиша. Увага всіх доведена до най-

вищого ступня. Всі чекають, всі хочуть чути як вона врятувалася ...

А княжна починає знову: „Пані й Панове! Я могла б вам розказувати свої пригоди тижнями, але заки перейду до дальшого розповідання, хочу зробити вам одну несподіванку, з якою мене тут запросили на сьогоднішний вечір. А ця несподіванка ось така: Я не є княжною Пуласкою, що більше — я не є жінкою!"

При тих словах „княжна" стягає свій наймоднішого випуску капелюшок, відчіпає кульчики, і перед вами показується нормальне мужеське обличчя, коротко обстрижена голова, з дещо посрібленим волоссям. Жіночий голос із протяглої британської говірки перетворюється на дзвінкий мужеський тенор.

„Я професійний актор, американець, родом із Кентакі, а запросили мене сюди, щоб вас трохи розвеселити".

Заля ще хвилину мовчить, а тоді ніби на наказ, вибухає грімким сміхом. Такого загального спонтанного сміху, що потряс би кожним до глибини душі, що витискав би всім сльози на очі, мабуть не скоро прийдеться почути!

А шановний актор зачинає тепер розказувати про всі ті комічні ситуації, в яких він опинявся на протязі своєї двадцяти-річної кар'єри. Крім ролі польської княгині, він вивчив ще другу — ролю англійської лейді. Їх він уживає відповідно до потреби й обставин. За час своєї праці йому не трапилося, щоб його пізнали до часу, коли він уважає відповідним самого себе здемаскувати. На шлях його „штуки" поставив його звичайний припадок ще з студентських часів. Треба було довідатися, про що мова на одній жіночій студентській секції. Йому доручили ролю „розвідчика". Він з неї вив'язався так знаменито, що постановив зробити її своєю постійною професією. Від того часу він їздить від міста до міста на виступи. Немає такого більшого міста в Америці, від океану до океану, де він не виступав би.

Серед комічних аспектів його „професії" буваюють деколи й трагікомічні. В одному клюбі портієр приловив його, як він убраний у спідницю і жіноче футро, прямував до мужеської роздягальні. Між ним і портієром прийшло до поважної „виміни" думок. Портієр, не хотячи заходитися із „жінкою", побіг по поліціянта, але, заки той прийшов, із одягальні вийшов мужчина.

Одного разу на виступі „княгині" підійшов до „неї" урядовець польського консуляту й заговорив до „неї" рідною, польською мовою. „Я не розумів ні слова, але не втрачуючи притомности, я сказав: Протестуючи проти поневолення Польщі, я зробив постанову не говорити більше по-польськи, аж доки знов не повстане вільна Польща. І дальше ми говорили по-англійськи".

Одного разу запросили його виступати на з'їзді істориків. Він виступав як княгиня Пуласка. Один із гостей підійшов до нього і запитав: „Чи не є ви часом нащадком того славного польського генерала, що брав участь у боях за визволення Америки?" „Думаючи, що тим додам собі поваги в очах американського історика, я притакнув і почав виводити перед істориком свою генеалогію. „Воно трохи дивно — сказав історик — бо мені відомо, що даний польський генерал умер парубком". Згаданий історик підозрівав, що з родоводом в мене щось не дуже в порядку, але він ні на момент не сумнівався, що перед ним стоїть жінка".

На одному прийнятті в Ню-Йорку, в якому брали участь також члени англійської амбасади, прийшла до „княгині" перед її виступом одна аристократична лейді і просила дозволу представити свою доньку, якою вона дуже гордилася.

„А ви, княгине, скільки маєте дітей" — спитала лейді.

„Нажаль, мені Бог не дав щастя привести на цей світ дітей і я маю почування, що воно ніколи не станеться" — відповів я.

„Не тратьте, княгине, надії. Бог добрий і мене він довго ними не благословив, але потім воно покращало" — була відповідь аристократки.

„А найгірше", каже наш актор, „буває дома, коли я переберуся на жінку. Тоді направду мають клопіт наші діти, бо вони не годні пізнати, котра це їх справжня мама!"

Химерна моя штука" — каже він, бо я одинокий актор в світі, що не дає себе фотографувати, не виступає на телевізії і не бажає розголосу. Але кожного разу, коли прийде до того, що я вважаю, що прийшов час, в якому треба себе демаскувати, і я бачу спонтанну реакцію моєї публіки, що кожного разу вибухає голосним сміхом, я переживаю глибоке душевне задоволення, якого мабуть не переживає жодний актор в кожному іншому роді театрального мистецтва".

„Пане предсіднику, я запевняю вас, що не перекажу вашій дружині всіх тих солодких компліментів, якими ви обсипували мене за тим бенкетним столом. Але вважайте на другий раз, бо, як кажуть, біда не спить!"

оДо

Ганна Черінь

ДВА ДНІ В РОЧЕСТЕРІ

1. Що робить людей друзями?

Перший лист був ввічливий, короткий і офіційний: запросини приїхати на Свято Героїнь і зробити реферат про Ольгу Басараб. Підпис: Марія Крамарчук, голова Окружної Ради Союзу Українок Рочестеру і околиць.

Я здогадалась. Це означало три тижні одчайдушної біганини в розшуках матеріялів. Знайомі, до яких я благально зверталась за поміччю, відгукувались з ентузіязмом:

— О, так, так! Я читав одну добру статтю в однім добрім часописі ... А може то був журнал? Ні, таки часопис. Але таки може бути, що й журнал ... Називається якось або „Малі Друзі", або „Ватра Ветеранів", щось пластунське ...

— Хоч із якого року?

— От і не скажу ... Здається, то було в Німеччині, а якщо ні, то в Франції ...

Знаючи, що брат Ольги Басараб, „Сірий Лев", писав спогади про неї, я звернулась до пластунів із закликом допомогти мені і таким чином зробити ще одне добре діло. І їхні, і мої рекорди лишились чистими.

Проте, дещо таки було відкопано, решту додала „поетична уява" і сяйво слави Ольги Басараб; а коли реферат вже був написаний, а головне — передрукований, я випадково натрапила на цілий скарб інформацій ...

Крамарчуки ніби висипали для мене доріжку до свого дому чистеньким пухким, неглибоким снігом. Саме приємно по ньому іти !.. Сніг іще падав, і кілька припізнених сніжинок ніжно торкнулись мого лиця. Із-за відслоненої фіранки мені посміхались незнайомі привітні обличчя і махала маленька дитяча ручка. Потім з дверей назустріч вийшла господиня.

— Доброго здоров'я, прошу в хату! У мене вже серце було в п'ятах — ану, як не приїдете? Вже ж не кому іншому, а мені довелось би тоді за одну ніч готувати реферат ...

Справа в тім, що поїзд наш чогось чекав у Боффало понад три години, і я запізнилась.

Що українці роблять в першу чергу з гостем? Звичайно ж, годують з дороги. Те зробили і зі мною, і на цій „матеріяльній" базі зав'язалась невимушена розмова. Цікаво: мені зовсім не здавалось, що я у незнайомих. Більш імовірно було би, що це — друзі, з якими я дуже-дуже довго не бачилась, тому знайомство треба починати знову ...

Перебираючи в думках наше еміґраційне суспільство, я орієнтовно ділю його на дві основні групи: перша — це громадські активні українці, друга — пасивні домосиди, які здатні лише критикувати те, чого вони і не бачили, й не чули. Люди першої групи — мої друзі. Це ті, що поза працею несуть тягар громадської роботи, розриваються на частини, щоб скрізь встигнути, мусять впоратися з домашніми обов'язками, котрих у них стільки ж, як у всіх інших; це ті, що пишуть, видають, продають, купують і читають українські книжки, ті, що організують імпрези, малюють декорації, шиють костюми, грають ролі, деклямують і вчать дітей; це ті, яких ускрізь і всюди вибирають, так як колись вибирали і Ольгу Басараб. Вони — ВИБРАНІ.

Крамарчуки належать до цієї групи. Коли пані Марія „літає" автом від хати до хати, організовуючи чергову імпрезу, її чоловік (за висловом пані Марії — „янгол") терпляче доглядає жвавого, як живе срібло, Ольчика, пильнує хати і тримає в духовці теплу вечерю для пані Марії. Тоді вони міняються ролями, і пан Крамарчук іде на пластові збори.

Схема взаємовідносин, труднощів та їх перебороння та сама, що і в усіх інших громадських активних українських сім'ях. Тому то я відчула себе в своїм середовищі, і ми, скільки могли встигнути за два дні, познайомились не тільки з суспільними, а й особистими проблемами, і розповідали один одному речі, які не завжди говоряться навіть близьким знайомим.

2. Красуня в Драній Спідниці.

В вікно вдарило полум'я заходячого сонця і весело заграло на вишневих меблях. Стало затишно й весело. Чотирьохрічний, не по літах розумний Ольчик „грав на патефоні":

Сонце низенько
Вечір близенько ...

— Це мені якраз щось нагадало: чи маєте Ви авто?

— Маємо, а хто ж його в Америці не має?

— Я не маю, але це — виняток. Отже, чи не були б Ви ласкаві трохи мене повозити, щоб Ольчик мені показав місто?

— Я вже вдягаюсь! — скрикнув Ольчик, і через кілька хвилин ми вже плавно їхали розкішними бульварами і парками Рочестеру. В них головна краса міста. Тут люди збираються

для прогулянок, теннісу, бейзболу і купання. Особливо добре влітку при озері ... Серед парків відзначаються: Гайланд-Парк, один із кращих ботанічних садів Америки, де щороку на Великдень улаштовується ґрандіозна вистава квітів. Крім того, як повідомив мене Ольчик, тут живуть вовк і Баба-Яга.

— В цім саду триста сортів бузку, — інформував мене пан Крамарчук. — Вони тут такі славні, як японські вишні в Вашінґтоні. Тут є звичай щороку засилати два перші букети бузку Президентові ЗДА та англійській королеві.

Тепер бузки розкішно цвіли свіжими китицями пухнастого снігу і пахли ніжно легеньким, рахманним морозом.

— А тут, в парку Істмана, ми маємо зоопарк, але це Вам нецікаво, бо Ви в Чікаґо маєте багато більший ... А ось попереду — Гемлін-Парк, при самім озері Онтаріо ...

В беріг гнівно били сиві хвилі ... Навколо нависло ясне передвечірнє небо, світло-блакитне, майже біле, осяяне молочно-рожевим світлом заходячого сонця. А по боках воно було оторочене сивими розбурханими хмарами — так наче гладенька лисина, оточена пухнатою настобурченою сивиною.

— Над озером часто хмари, навіть в ясну погоду, — пояснив пан Крамарчук. — Не бійтесь, дощу не буде.

Їдемо алеями парку. Помітно, що це „не вдома", цебто, не біля Чікаґо: дерева інших порід, переважно клени і ясені, але і дуже багато смерек, і то — вибраних красунь, яких я досі бачила лише на різдвяних листівках. Сніг укрив їх майстерно виплетеними анґорськими шалями, і це дуже до зеленого вранця пасувало.

— А ось тепер ми їдемо цілком новими кварталами. Як ми сюди приїхали, тут було ще пусто. Бачте, які бараки? Правда ж, бараки, наче в таборі?

— Не зовсім так, але, в кожнім разі, в стилі БАРАККО.

— Але що ті бараки коштують, якби Ви знали! Ось зараз ми їдемо через 30-тисячний ряд, а там далі вже й 35-тисячний почнеться...

Тут мені пригадався Голлівуд, де мені наша знайома також показувала нецікаві на вигляд хатинки кінозірок, які коштували незрозуміло дорого. Ціна залежала тут, як і там, в основному від внутрішнього устаткування і розкішного викінчення. Правда, вміло розпляновані і теж дуж дорогі деревця і кущі, а особливо квіти, влітку, немов у казці, перетворювали барак на палац.

Вдома з вечерею чекала пані Марія.

— А я вже думала, що вас вовк з'їв!

— Хай лиш сунеться! Я йому дам! — Скрикнув Ольчик, хапаючи свою рушницю. — Пах-пах !!! Ба-бах!

— Ох, яке ж Ваше місто гарне, яке воно чудове, — захоплювалась я.

— Так, гарне, — згодилась пані Марія. — Але в ім'я правди мушу Вам, пані Ганно, признатись, що чоловік Вас возив найкращою дорогою.

— Ну і що ж, так і треба. Нащо мені вишукувати найгірше? Того і вдома досить ...

Чого вони не знали, так це того, що „зворотний бік медалі" я вже побачила. Перше враження я отримала вже на двірці. Двірець був колись, досить давно, розкішним, але тепер місто не може втримати такого велетня, і він запустився, охляв, забрудився ... Зовсім людська вдача! Входи і виходи переплутані так, що треба клубок ниток за собою розмотувати, щоб потім вибратися на світ Божий. Штовхаєш і тягнеш двері туди і сюди — не одчиняються. А як які вже відчиняться, ведуть не туди, куди треба, і мусиш потім довго шукати дверей, щоб повернутись, звідки вийшов, бо ті самі двері вже не відчиняться: вони рухаються лише в один бік ... Я натрапила на двері з написом „До таксі", але вони були глухі на мої намагання, отож, я вернулась назад. Задзвонила телефоном — і тут пригода: Рочестерський дзвінок коштує 10 центів, але не бере двох „ніклів", а тільки „дайм". Нарешті, я вийшла, куди відчинялись двері, і на моє щастя, саме над'їхало таксі: привезло якогось подорожнього на станцію, і я сіла на тепле місце. Старенький говірливий шофер зрадів, що зразу зловилась свіжа рибка! Я помітила, що він із цієї породи шоферів, що прекрасно надаються на провідників — і попросила, щоб він мене спочатку хвилин п'ятнадцять повозив по місті, а потім уже доставив на місце призначення.

Отож, стариган покрутився по центрі, називаючи будинки, вулиці і сквери: побудований із старовинного ґраніту будинок Повітової Ради, відомий на ввесь світ дослідний центр Істмана ... Бічні вулиці, навіть в центрі міста, самі соромились свого запущеного, сірого вигляду. Часом серед збляклих, вилинялих будівель вражали око старі дерев'яні сходи, на якогось біса вифарбувані в ніжно-блакитний колір!

— А ще й у нас є Ботанічний сад, де росте триста сортів бузку! — з гордістю закінчив мій товариський шофер.

3. Великий віз.

Великий, тяжкий віз української громадської

роботи, навантажений імпрезами, зборами, рефератами, маніфестаціями, виставками, спільними обідами, базарами ... Його гальмують „ґенії" з ображеними амбіціями, які все можуть і нічого не хочуть, та перевтомлені, хворі на „хатоманію" господарі; йому палиці в колеса стромляють дрібні інтриґани і невизнані горе-політики ... І все ж — він їде! Їде часом швидко, часом помалу, часом згори, часом під гору, часом стане напівдорозі, часом його тягнуть в різні боки, часом він навіть котиться назад ... А все-таки їде!

А хто ж його тягне? В Рочестері його везе невелика, але міцна група, яка везла б і ще краще, коли б їх за це більш хвалили і менше лаяли.

Це передусім, моя господиня, пані Марія, та її сім'я: чоловік, що не тільки „пускає" жінку на збори та наради, а й сам працює в тій же запряжці, доня Мартуся — чарівне сполучення старечої мудрости з грайливістю котеняти, незмінна декляматорка на Рочестерських виставах, і навіть козак Ольчик, що почав свою „кар'єру" з позування в українській сорочечці для кольорової світлини в американському часописі.

Друга рушійна сила — пані Люся Демиденко Драгоманова, якій по родинній лінії Олена Пчілка та Леся Українка передали свої многогранні здібности. Яка імпреза без неї проходить? Вона й напише, і поставить, і намалює, і виконає.

— Ох, мало нас, — скаржиться пані Марія. — У Вас в Чікаґо багато людей, є кому і є для кого працювати. А у нас все те саме, марнується українське життя ...

Я старалася запевнити її, що справи у них не такі вже й кепські і що в нашім великім Чікаґо так само нікому працювати, а часом і на досить вартісній імпрезі заля стоїть пусткою ...

— Але ми трохи даємо собі раду, — підбадьорилася пані Марія. — Трохи вивозимо своїми силами, але вичерпуємо теми до кінця. Надто це стосується нашої патронки Лесі Українки. По-перше, ми носимо її ім'я, а по друге, пані Люся — її родичка, то в нас вже яких тільки вистав на її Свято не бувало! Здається, вже ні одного її твору не лишилось, якого б ми не виставили на нашій сцені ... Отже ми ще робимо й таке: крутнемось туди-сюди, напечемо печива або наробимо якихось вишиваних дрібничок, та й продаємо американцям, а на ті гроші маємо чим заплатити дорогу гостям, запрошеним з інших, часом і досить далеких міст. У нас тут вже були Олена Лотоцька, Маруся Бек, Ганна Дмитренко-Ратич, а тепер маємо Вас ...

— В тім Вам навіть краще, ніж нам у Чікаґо. В нашім місті українці більш загублені, і американці не кинулись би купувати на нашім базарі, не дуже б пішли на наші концерти. Для них ми — ґетто. Отже, не нарікайте на свою долю!

— Що Ви кажете! А ми, бачте, з своїм ярмарком розбазарюємось не денебудь, а в самім центрі, наприклад, в „Чембер оф Комерс", — тут же і кореспонденти десь візьмуться і про нас в американських газетах напишуть ...

— Ви їх певно варениками та пундиками підгодовуєте ...

— Не без того, щоб котрий не покуштував ... Ось гляньте на це, — і пані Марія подала мені кілька газетних вирізок.

„Прибуток Базару, 1,200 долярів, іде на пам'ятковий фонд для українських жінок, що загинули розчавлені російськими танками" ... Друга вирізка давала звіт про демонстрацію проти голоду. Кілька статтей з „Демократ і Кронікл" і „Таймс Юніої" з повагою відзначають мистецтво української пісні, малюнку, танцю, розповідають про Великодні звичаї українців і дають гарні світлини українців в барвистих національних костюмах.

— Це ж я, а це моя сестричка Марта, — пояснював Ольчик, показуючи кольорову світлину, що показувала малювання Великодніх писанок. В нашім великім Чікаґо українців згадують пропорційно менше.

4. Вишиті рушники

Розкішний хміль, важкі ґрона винограду, китиці калини, червоні рожі, в які часом вкраплюються і нерідні домішки світлозеленого чи рожевого, мережані береги ... Рушники українські, багато вишивані, за якими я бігала вдома по Київських базарах і платила сто карбованців — за полатаний рушник!

Вони рясно прикрашають ікони маленької, чисто вимитої Православної церкви св. Покрови. Людей в церкві небагато, може не всі посходились (хоч уже і проповідь почалась). А може це така неділя випала ... Церква маленька, і навіть не виглядала б на церкву, якби не ікони та рушники. Скоріше ніби якась домашня заля для танців. І люди не йдуть на середину, а ліпляться, тиснучись, попід стінами. Може гріх так висловлюватись про церкву, і я про це висповідаюсь перед Великоднем, знаючи наперед, що Панотець відміряє мені добру порцію „Отченашів" і „Богородице Діво" ... Та я не сумніваюсь, що розкішні рушники з іконами колись переїдуть в кращу оселю ...

Греко-католицька церква Богоявленія Господнього знаходиться в великому, з доброю композицію, недавно купленому приміщенні. Коли ми ввійшли, панотець Степан Городецький саме закликав парафіян приходити на прибирання свого нового храму. Ця парафія затримала старий календар свят, в той час як „модерністична" церква св. Йосафата вже перейшла на новий стиль. З Різдвом ще так-сяк, а з Великоднем цього року буде незручно: в той час, як парафіяни старого стилю ще цілий місяць мають постити і каятись, „модерністи" вже наїдяться досхочу паски та ковбаски і заведуть гаївки та танці. Цікаво, що в деяких сім'ях є парафіяни обох церков: що ж то воно буде, і як бідна господиня з усім тим упорається?!..

Велика й імпозантна церква св. Йосафата вразила мене абсолютною відсутністю зовнішньої українськости. Ні рушників, ні вишитих українським орнаментом риз, ні кольорового розпису, жодних серветок чи доріжок — саме тільки блискучо виполіруване світле природнє дерево і злегка дозолочена різьба на Воротах. Жодних додаткових фарб. Серце моє плакало за українськими вишивками, на які я в церкві молюсь, як на ікони, — але може і без них можна? Більш модерно, чи що? Може, краще концентруватися на молитві?

Цікаво, що в усі три церкви ми втрапили на проповідь. Була якраз неділя Митаря і Фарисея, і панотці, неначе змовившись, і в православній, і в католицькій церкві говорили про те саме і майже в тих самих словах. Один починав, де другий скінчив — і так ми прослухали цілу проповідь.

Ще два приклади свідчать, що в Рочестері не бояться ламати традицію вишитих рушників.

Переглядаючи альбом архіву СУА, я цікавим оком жінки спинилась на світлині з відзначеними на Вишиваних Вечорницях сукнями. Розпиталась про кольори і матеріял — і пересвідчилась, що рочестерські українки мають добрий смак і оригінальні ідеї.

— Котра ж отримала першу нагороду?

— Оця, — показала мені світлину стрункої пані в світлій сукні, яка мала лише пояс вишитий, дуже широкий, такий, як тепер в моді, але ніде на сукні більш не було вишивок і вигідно відріжняло це сукню від часом пересаджених вишивками вбрань.

Третій приклад відходу від трафарету трохи мене спантеличив. Справа в тім, що мій реферат починався описом зовнішности Ольги Басараб і порівняння її з виглядом сучасної жінки. Плянуючи свій виступ, я мала на меті при цьому дивитись на портрет Ольги.

Прийшовши за сцену, я побачила кількох упорядників, що, як завжди в останній хвилині, поспішали, ще щось прикріпляли, не могли знайти, підмощували, підмітали ... По боках сцени зеленіли пальми і гостро пахли свіжі ялинові гілки. Пальми не пахли, тому, що були штучні. Але портрета Ольги НЕ БУЛО! Я так звикла, що на академіях завжди виставляються портрети героїв даного свята, що навіть не наважувалась запитати, де ж дівся Ольжин портрет. Може його ще внесуть. Нараз люди на сцені захвилювались, як вода перед кипінням, завіса розсунулась, і пані Крамарчук почала своє вступне слово. Портрета Ольги Басараб таки не було. Тільки декорація символізувала ідею, за яку вона боролась.

Тоді я вирішила словами намалювати портрет Ольги Басараб, і уявляючи її перед собою, я почала:

Ясне чоло, розумні сірі очі,
Чіткі, суворо стиснуті уста ...

Ольга привітала нас „неофіційно" в іншім приміщенні, за спільною вечерею, як почесна гостя. На цім портреті вона була мило одягнена в вишиту українську сорочку. Отже, закінчилось все таки традиційно, але не трафаретно.

5. Перший букет бузку

Надворі сріблився сніг. Повний місяць світив но-українськи щедро. І все ж, почувалась в повітрі весна ...Чи то вона мрійно вплталась в сяйво місяця, чи вітер приносив її з далеких теплих сторін, чи просто вже люди знали, що кінець куцого Лютого нечутно переходить в Березень, і не дивлячись на приморозки, весна вже незабаром прийде ...

А може це пісня, з якою уперше виступила на святі пані Галина Тимочко —

Знову цвітуть каштани,
Хвиля Дніпрова б'є ...

Далека, казкова екзотика рідних сторін ... Одна моя знайома, здому селянка з Боярського району, але тепер — міська елеґантна пані в задерикуватому капелюсі, сказала:

— От жила я вдома, в селі, і не любила його. Сумно було. Куди не вийдеш — верби та лобода ... А тепер занесла мене доля на чужину, і мені ввесь час ті верби і лобода ввижаються і сняться, і пахнуть, і холодком душу освіжають ... Нема кращого місця, як вдома.

Рочестерські українці нарікають, що вони — провінціяли, що в них нема такого живого товариського життя, як у великих центрах, як скажімо в Нью-Йорку або Чікаґо.

— Ну то переїжджайте до великих міст, більш нас там буде, — порадила я.

— О ні, — завернули тоді мої співбесідники

назад, — тут тихо, спокійно, що купиш, то вже твоє, і непевні сусіди не виживуть. А які у нас чудові краєвиди! Яке Онтаріо! Тут ми вдома.

Отже, Рочестерці вже патріоти свого міста, хоч і не довго в нім живуть. Таких перспектив доброго заробітку, як в мілйонових містах, тут нема, але високорозвинена швецька промисловість, а особливо виробні оптичних приладів (Істман-Кодак) запевнюють нормальний заробіток. А відносно невеликий розмір міста (з краю в край автом можна проїхати за півгодини) позбавляє мешканців від багатьох недоліків індустріяльних столиць. Тут і автом можна їхати безпечніше, і будинок купити дешевше.

— А наші парки! — почула я щераз. — Тут у нас триста сортів найкращого в світі бузку! Як цвіте, то ні одна красуня парфуму не вживає! Ми самій королеві букет посилаємо, бо є чим похвалитися!

Говорячи про Український Рочестер, не можна не згадати ще одного дива дивного. Під час вечері мені представили симпатичну скромну пані, що привітно усміхалась і сказала „Гелло", так як звичайно тут вітаються українки. Я стала з нею говорити по-українськи, але вона не відповідала тільки усміхалась.

— Це пані Шереліс, американка, наша щира прихильниця.

Я перейшла на англійську мову.

— Я розумію багато по-українськи, — сказала вона, — а мій чоловік дуже добре говорить.

Я зробила висновок, що вона, напевне, замужем за українцем. А тут надійшов і пан Шереліс і завзято заговорив по-українськи. Він виявився литовцем. Уважно вислухавши прочитані мною вірші, він на закінчення нашої зустрічі побажав мені ще багато-багато писати на славу України.

Цікаво, що це вперше чула я такі побажання від литовців. Один раз подібне було на моєму літературному вечорі в Лос Анжелесі, другого разу один знайомий з Чікаґо, пан Борейша, що добре говорить по-українськи (з дуже милим акцентом) сказав, що за мету собі він поставив бути першим литовським амбасадором в вільній Україні! І ось тут — пан Шереліс. Розпитую про нього більше. Виявляється, він має в Рочестері великий склад меблів і домашнього устаткування. До Америки приїхав в 1914 році, і з того часу обертається в українських колах, а з приїздом останньої еміґрації остаточно став „нашим". У нього в крамниці працює немало українців, і це перше місце, куди українці ідуть з колядою

Леонід Полтава

ЮРІЄВІ ЯНОВСЬКОМУ

Я знаю: Ви любите море,
Шаланди, і птиці, і порт,
І дужі, розгойдані гори,
Подібні до древніх когорт.

Ліворуч — синіє Кавказ,
Праворуч — блакитні Карпати...
Як жаль, що примушено Вас
У рідному морі втопати!

1953.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!
ЧИТАЙТЕ!
ПОШИРЮЙТЕ!
«ОВИД»!

й без коляди ... Ну що на це сказати? Ось тут із місця зроблю йому щиру і безкоштовну рекляму: УКРАЇНЦІ РОЧЕСТЕРА! КУПУЙТЕ В ШЕРЕЛІСА! СВІЙ ДО СВОГО!

Болюче місце Рочестера, як і кожного іншого осередку, — соборність. Не теоретична — хто ж взагалі не визнає принципу соборности? Розірвати їх, якщо є такі! Але на практиці ... Часом одна територіяльна група, яка вже й забула може, звідки вона походить, ігнорує імпрези іншої групи, бо то, мовляв, „не наші". Особливо, коли таким способом можна виправдати домосидство!

Проте, при православній церкві є СОБОРНА школа українознавства ведена шістьма добрими вчителями. На великих роковинах територіяльні межі згладжуються, Збруч входить в береги, але на менших імпрезах ще тримається повідь ... Проте, підростають діти, яких уже не можна розділити, і проблема ця перетворюється на індивідуальну.

— Приїжджайте до Рочестеру, а може б і зовсім переїхали? — чую ласкаве запрошення. — У нас же тут які парки, самого бузку триста порід ...

Але і я люблю своє затуманене, захмарене, замурзане, наповнене проблемами Чікаґо. Бо і це стало моєю домівкою ...

В дорозі я спала під ритмічний стукіт коліс, і мені снилось, що я — англійська королева, і мені подарували перший букет із трьохсот порід Рочестерського бузку ...

Березень 1959

ІВАН КЕРНИЦЬКИЙ ТА ЙОГО НАЙНОВІШИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ТВІР

Іван Керницький знаний у літературі як автор селянських оповідань, драматичних нарисів, повних гумору й дотепу оповідань і фейлетонів, а останньо повісти „Герой передмістя".

В 1934 році появилася в видавництві Івана Тиктора у Львові в серії „Українська Бібліотека" ч. 18 книжечка Івана Керницького п. з. „Святоіванські вогні", що відразу звернула увагу на себе та на її автора. Сам заголовок збірки впроваджує читача в побут нашого села. Перші кроки дебютанта виявили в нього оригінальний підхід до селянської тематики, байдуже що навіяний він читанням українських письменників епохи неоромантизму, точніше Стефаника і його наслідувачів. Та вже друга книжка „Мій світ", що появилася в тому самому видавництві в 1938 р. і була нагороджена на літературному конкурсі ТУПІЖ-у, виказала майже цілковиту самостійність і виробленість письменника. Тут виступив Керницький із скристалізованим поглядом на літературу і завдання письменника. Він сконкретизував сюмежність своєї творчости: селянський побут у реалістичному переданні його з усякими подробицями. В цій збірці тільки чотири оповідання, з яких перше „Мій світ" нагадує Стефаникове „Моє слово". Та коли у Стефаника викладене його літературне „кредо", то у Керницького маємо спогад юнака, що вийшов із-під селянської стріхи, став „паном", але не забуває свого походження, а тілом і душею почувається зв'язаним з батьківським родом, з селянською стихією, що з покоління в покоління зростає кріпка духом, поступає вперед з розростом рідної культури дарма, що деколи терпить злидні під впливом життєвих обставин. В трьох наступних оповіданнях бачимо село повоєнне з додатніми і від'ємними сторінками, та сильне, національно свідоме, сповнене віри в живучість народу в його спільному змаганні до культурного і політичного визволення. Коли говорити про літературну пов'язаність автора з його попередньою та сучасною епохою, бачимо деякий вплив Стефаника, одначе у Керницького домінує оптимістичний настрій. Під оглядом стилю, в який деколи вкладає місцеву говірку, Керницький найбільше переняв імпресіоністичний тон Коцюбинського разом із етнографічною дрібничковістю опису першої фази його творчости. Керницький заєдно послуговується вишуканими порівняннями, хоч нераз дуже оригінальними. Крім того вже в цих оповіданнях появляються нотки Маковеєвського гумору й сатири, що в дальшій творчості Керницького стали для нього прикметними.

В 1940 р. видано в Києві вибір із цих двох збірок та з одним новим оповіданням п. з. „Село говорить".

Після другої світової війни Керницький видає дві збірки оповідань, що були друковані чи то в таборових виданнях, чи в американських, а то: „Циганськими дорогами" (Мюнхен, 1947) і „Перелетні птахи" (Нью Йорк, 1952). Це гумористичні оповідання з нашого життя в Д. П. таборах та на вільній американській землі. З дотепом і гумором представляє він життя одиниць і гуртів, типових у наших емігрантських обставинах, виставлених часто на затрату свого особистого „я". З легким гумором та іронією креслить він постатті, в яких неодин читач міг би пізнати себе на те, щоб завернути із свого неправильного життєвого шляху і стати корисною одиницею нашого суспільства.

Керницький виявив себе також як автор драматичних спроб, літературно викінчених.

В минулому році (1958) видавниче т-во „Книгоспілка" видало першу повість Керницького п. з. „Герой передмістя", що займає 198 сторінок друку з обкладинкою та ілюстраціями Любослава Гуцалюка. Ця повість теж витримана в гумористичному тоні. Такий жанр існує в европейських літературах, і часто під гумористичним елементом криється сатира на тогочасні відносини. Знаний цей елемент і в

українській літературі між двома війнами. Керницький, що перейшов на гумористичного фейлетоніста в останніх роках, застосував гумор і в широкому літературному полотні, в повісті, в якій акція побудована немов на тлі автобіографічної канви. Велике місто Львів з прикметними йому передмістями, з різними людьми, різних національностей, різних суспільних прошарків, із звичайним щоденним спліткарським життям, все це передміське міліє представлене Керницьким у його повісті. Та автор не обмежується тільки до цього міліє, а впроваджує в акцію й інші персонажі з кругів людей із середньою та високою освітою. Хоч у деяких персонажах можемо бачити конкретні особи передвоєнного Львова, то особи переважно видумані. І хоч вони смішні, автор не насміхається з дійсних прототипів своїх персонажів, а тільки представляє їх з гумором, підкреслюючи їх смішності, яких вони переважно самі не завважують. Оце щоденне життя вклав автор у немов конкретні події одного з львівських передмісць, Богданівки, між двома війнами, дарма що не подав конкретних осіб, а типи. Тим то події виходять у нього більш пластичні, особи немов дійсні. Факти й ситуації вкладені в одну довгу „історію" передмістя, правдиву як не історичними подіями чи особами то фактами із щоденного життя. Смішні ситуації, викликані збігом обставин, пов'язані особами, складаються на суцільну історію — хроніку передмістя, складену з сімох досить свобідно пов'язаних частин, сполучених радше особами.

Оповідаючою особою в повісті є немов сам автор, учень п'ятої нормальної кляси, Михайло Соловій, відданий на станцію у перекупки Евдохії Перепилиці, на Богданівці, де мешкає теж студент прав, Максим Чміль, чи коротко пан Макс. Власне цей Макс є тією особою, що пов'язує в суцільну акцію сім розділів повісти. І так спершу приглядаємось умовинам життя Макса і Михася, який називає його завжди „своїм неоціненим інструктором". Цей пан Макс не дуже то прикладається до своїх студій та до інструкторських завдань. Маємо далі нагоду спостерігати, як Макс позбувся улюбленців перекупки, її трьох котів, довідуємося про те, як пан інструктор казав Михасеві наслідувати спів соловейка під час інструкторських зустрічей із дівчиною. Опісля немов у калейдоскопі пересуваються зустрічі Макса з поліційним агентом, львівськими злодіями, що боронять свого гонору, з історією мнимого утоплення п'яного шевця, а вкінці оборони наших установ перед нападами польських корпорантів і розшалілої польської вулиці Львова.

Не мусіли існувати всі виведені в повісті персонажі, але були такі типи, були коршми на передмістях з їхніми пияцькими пригодами, тісно зв'язаними із щоденним життям тамошніх громадян, з їхніми сплітками й авантурами. Були теж дійсні факти перекінчицтва наших людей на службі польської держави, були в 30-их рр. погроми українських установ розполітикованими польськими студентами. Був теж факт, що хотіли вони зневажити князя нашої Церкви, сьогодні вже покійного Митрополита Андрея.

Всі такі факти й особи представляє Керницький весело, без особливої критики й сарказму. В своєрідний спосіб уміє він підхопити різні, навіть дрібні ситуації, з гумором, пластично. Всі такі списані події, що вже не повернуться, в такій самій формі, скидаються на хроніку нашого минулого. Автор орудує легким розповідним стилем, оживленим місцевими висловами, що так живо нагадують наш Львів. Сьогоднішнє молоде покоління вже не знає такого Львова, такої частини хроніки нашого міста. Знають його ті, що виросли на рідних землях і пригадують собі його з усіми подробицями, пригадують собі і свої власні переживання. Тому ця повість-хроніка є немов додатком до публікацій присвячених сімсотліттю Львова, одною з нерозгорнених сторінок недавного минулого нашого міста.

Василь Лев

О. Лятуринська

СЛАВЕНЬ

Ти завжди був. Ти є усюди.
Тобою повна церква й глуша.
Твоїм це дихом дишуть груди.
Ти променем живеш у душах.

І завжди житимеш, як промінь,
як світлість Всесвіту первинна,
в душі людей, як посвятнім домі,
покіль живе не звір, — людина.

За ласку народитись нею,
за все, чим Бога ми пізнали,
співають цілою душею
і гусла, й арфа, і кимвали,

велеблячи Вседержця грою,
як і велибили зарання,
Створителя всього — хвалою,
Спасителя усіх — в осанні.

Людмила Коваленко

ЗУСТРІЧІ З УАЇНОЮ

Нашим читачам, я час від часу пишу про „зустрічі з Україною", про згадки, які стосуються України чи українців в книжках в чужоземних авторів.

Звичайно, що найбільш цікаво читати згадки про Україну тих чужоземців, які не мають ніяких суб'єктивних почувань, упереджень чи прихильности до України. Але часом інтересно довідатись і те, що пишуть про Україну люди, які очевидно, були безпосередньо, чи посередньо зв'язані з Україною у буревійні дні визвольних змагань.

Треба сказати, що серед російської чи польської еміґрації у Франції наприклад, нема такої загорілої, зоологічної, шовіністичної ненависти до України і українців, яку намагаються сіяти деякі органи цих еміґрацій у ЗДА. Коли порівняю, наприклад, люті нападки „Нового Русского Слова" на мою утопію „Рік 2245",, з тим більш-менш спокійним описом українських подій визвольного часу, які зустрічаєш навіть у пов'язаних з російськими колами авторів, — то мимоволі здивуєшся, як вийшло, що широка толерантність американської демократії за десятки років не навчила російську еміґрацію у ЗДА бодай чемности і чесноти у ставленні до українців, українських авторів чи їх творів.

Але це вже „про домо суа". Вернімось до книжок, пов'язаних з російськими еміґрантськими колами. Із них мені за цей час трапило до рук дві, і обидві написані у Франції і перекладені на англійську з французької мови.

Перша — це

Henry Trayot "Red and White"
Translated from French
by Antony Hunton

Нема сумніву, що книжка написана людиною, яка походить з російської еміґранської родини, перейшла сталу скалю виховання у колі російської молоді у Франції, з відвідуванням церкви, таборами рос. бой-скаутів, безконечними розмовами молодих людей, які роздираються між двома льояльностями: льояльністю до Франції, яку в них виховують у школі, і льояльністю до Росії, яку їх прищеплює все їх найближче оточення.

У романі, хоч і дуже обережно, показано захоплення частини російської еміґрації Гітлером, як силою, яка допоможе їм повернутись нарешті на їх улюблену і омріяну, хоч і небачену, Росію. Крім того, є звичайний, але в еміґрантських умовах дуже скомплікований і обтяжений конфлікт між батьками і дітьми, між претензіями батьків і реальним життям.

Велику частину роману займає кохання одного із хлопців до дівчини жидівки — що викликає розрив його з частиною його оточення, осуд з боку товаришів, насмішки, а пізніше показано жахливе поневіряння і самотність жидівської дівчини у Франції з наближенням і окупацією Франції німецьким військом.

Про Україну згадується спочатку, коли іде чергова з безконечних розмов російських еміґрантів про те, що треба було зробити, щоб не допустити большевиків до влади, на що треба було спертися, чим пожертвувати. Один із старших еміґрантів говорить:

— Хіба ви не бачите, що краще потерпіти ампутацію, ніж померти від ґанґрени?! Щодо мене, то я віддав би їм (можливим союзникам з Заходу) Україну, порти, Сибірські рудники і нафтові поля в Баку! На ставці стоїть живий дух країни, сама її душа ... Жива душа Росії може бути вибита. А ви базікаєте про Дарданели" ...

Пізніше, в зв'язку з тим, що всі говорять про можливість вторгнення в Україну Гітлера, перед молоддю і частиною старших росіян-еміґрантів виникає питання: якщо вони будуть там, в Україні, то кому вони мають служити — Гітлерові чи совєтам? Для них існує питання, що вони могли б служити самій Україні, вона для них тільки плацдарм, з якого вони могли б стрибнути в Росію. Питання для них тільки в тому, з яким із ворогів тієї самої Росії їм туди стрибати — з Гітлером чи комуністами. Словом, це знову той самий конфлікт, який перед тим розривав їх також: чи мусять вони служити вірно Франції, яка воює проти Гітлера, чи Гітлерові, бо він іде в союзі з совєтами, а значить — з Росією?

Для тих, хто жив на Україні в часи гітлерівської окупації і був свідком дикої поведінки російських еміґрантів, що прийшли на Україну з нацистами, ця книжка подає психологічні основи і підстави для такої поведінки. Для російської еміґрації молоді, комуністи — завжди Росія і вони завжди непевні, кому вони мають служити: тій країні, в якій живуть, чи совєтам, конфлікт, якого, слава Богу, укра-

їнська молодь не має і мати не може.

Друга книжка —

Zoe Oldenburg "The Awakened"
Translated by Edward Hyams

Це досить докладний опис подій і настроїв російської середньої кляси і багатих підприємців від початку війни в 1914 році і до втечі за кордон після поразки Врангеля.

Це цікава книжка, бо показує, як російська еміґрація нічого не навчилась і не хоче вчитись. Україна у ній згадується, як країна, куди героїня тікає від „великого русского народа". Але згадується Україну недоброзичливо: „На Україні було спокійно, бо її окупували німці".

Переїзд героїні через кордон Росії і України описано так: „Таня пройшла майже непритомна від радости, а коліна її ще вгиналась від недавнього страху (що її не пропустять) ... За колючим дротом селяни чекали з возами. Невтральна зона у кілька кілометрів була встановлена між большевиками і Україною, а охороняли цю зону німці ... Таня найняла воза .. Дорогою візник коротко розповів їй політичну ситуацію на Україні. Німці обдирали Україну, забираючи кукурудзу і хліб. Російський уряд (?) гетьмана Скоропадського ставав дедалі більш непопулярним. Українські сепаратисти обвинувачували цей уряд і в прихильности до старого режиму і в бажанні повернути цю провінцію (!) знову до Росії. Стомлена Таня майже не слухала візника".

Це-надзвичайно характерна фраза: більшість росіян, що тікали від жорстокости власного народу на Україну, „не слухали", того, що робиться на Україні, не цікавились нею, ігнорували її стремління, а потім почали старанно відрубувати ту саму гілку рятунку, за яку там спазматично чіплялись, коли тікали від большевиків.

Так і в цьому романі. Описується, як героїня, Таня, знаходить свого чоловіка в Харкові і незабаром виїздить до Криму, згадуючи тільки коротко, що „На Україні призначений німцями гетьман Скоропадський виїхав разом з ними з України ...", лишаючи враження, що після гетьмана на Україні лишились большевики, ігноруючи Директорію, і захоплено прославляючи похід білої армії на „визволення русских городов — Харьков, Київ, Курск" ...

Ці дві книжки добре прочитати разом, одну по одній, особливо російським еміґрантам, бо вони показують, всупереч намірам авторів, що без самостійної і міцної України їм нема чого і мріяти про вільну від комуністів Росію.

НОВІ ВИДАННЯ

ВИДАВНИЦТВА МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

що вже появилися або є в друку:

Леся Храплива — У ТЕМРЯВІ — нариси. Брош. $ 1.00
в твердій оправі $ 1.50

Зосим Дончук — ПРІРВА — роман (тверда оправа) $ 5.00

Микола Ковалевський — У ДЖЕРЕЛАХ БОРОТЬБИ — спогади
два томи в твердій оправі $ 10.00

Галя Лагодинська — ДО СОНЦЯ — ДО ВОЛІ — повість
(тверда оправа) $ 3.50

Хто з наших передплатників замовляє всі ці твори загальної вартости $ 20.00
платить за них лише $ 16.00, при чому кошти пересилки покриває видавництво.

Замовлення і гроші слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.
2228 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Ill.

СЕРЕД КНИЖОК

Улас Самчук — ТЕМНОТА (роман у 2-ох частинах). Українська Вільна Академія Наук у США, Нью-Йорк, 1957 р., ст. 494. Ціна $ 5.00.

Так називається останній роман У. Самчука. Стиль, як завжди, живий, фрази чіткі, картини яскраві, фабула рухлива. Мова хороша, може часом надто вже різка, тверда. Певні місця приголомшують своєю грубістю, але вони настільки правдиві та щирі, що не стають поганою плямою. Аналізи ідеологічних проблем прецизні, приклади в більшості вдалі та барвисті. Видко солідну ерудицію та сумлінне вивчення предмету. Завдяки цьому, багато поплутаних речей набирає достатньої ясности. Самчук уміє захопити читача й тримати його в напруженні до кінця читання. Так зрештою й повинно бути в майстра його маштабу. Тому то хочеться звернути увагу лише на деякі недоймитки, що перешкоджають «Темноті» бути в площині Великої Літератури, на яку Самчук має всі дані поставити свою творчість.

Не всі фрагменти на однаково високому рівні. Попадаються сирі, недопрацьовані, чужі для рівня, місця. Ось приклад явно загальникової, плоскої вставки: «професори молилися, інженери лаялись, священики плакали» (стр. 268). Інколи навіть цілі фрагменти. От хочби таке місце, що скорше підходило б до «вчених» брошур Бухаріна «для масового читателя», як до прецизности Самчукового письма: «Так само, як знав свого часу Савло, коли побивав камінням Степана, як знав потім Павло, коли руйнував Римську імперію, як знав Торквемада, коли топив відьом. І як Нерон, коли кидав живих людей на пожертя левам. Іван дивувався: як усі ті люди дуже добре знають, що вони «за правду». За таку правду, що готові за неї йти в огонь, або посилати в огонь інших. І тільки одно: чому всі ті правди в остаточному стають посміховиськом для тих самих людей» (стр. 104). На щастя, таких місць (може редакційних недоглядів?) відносно небагато і на загальний рівень роману вони майже не впливають.

Трохи вражає ідеалізація та глорифікація надуманого геройського роду Морозів. Тотожню ідею в нашій літературі знаходимо в Яновського «Чотири шаблі» та Багряного «Сад Гетсиманський». Сама ідея пахне дещо плакатом і викликає поважні підозріння в тенденційності книги. Це, без сумніву, дуже обнижує мистецьку вартість літературного твору, штовхаючи його на шляхи поверховности, умовностей, явних штампів та зайвих загальників. Герої стають артистами, що краще чи гірше справляються з дорученими їм ролями. А це наперед ставить правду твору під сумнів. Згадані експерименти в нашій літературі наглядно доказали безвартісність цього заложення, як мистецького засобу.

Саме трактування головних героїв роману проблематичне. Другорядний персонаж — живі люди, показані хоч і в лаконічних, але синтетичних, барвистих ескізах; але головні герої контрастово нереальні. Ця хиба сталася імовірно, як наслідок згаданого вище заложення. Герої в «Темноті» не такі вже ходульні манекени, як скажім, у «Саду Гетсиманському», але таки дуже вже безтілесний та бездушний матеріял, що з нього зроблені Морози. Напр., поруч живого та переконливого портрету Бича (Хвильового), погруддя Андрія Мороза виглядає загадковим, невдалим скульптурним експериментом. Його задумано, як світлу, величну особистість, що автор не раз і підкреслює, але ніде ні разу світлости тієї не показано; в найкращих випадках він видається типом дуже сумнівної якости. На його інтелект та духову велич покладають надії, шукають у них спасіння у безвихідностях, одначе цих прикмет у романі за ним знайти годі: сірий обиватель із дуже пересічною духовістю і з одним достоїнством — йому «везе». Поруч із такими яскравими портретами, як Демідов, Петров, Бич, Роман, Андріїв портрет за картонний та незрозумілий.

Коли зібрати всі ці скази та огріхи докупи, то виникає думка, чи автор часом не використав їх свідомо, щоб ефектніше наголосити безодню темноти. При дуже прецизному, майже хронікальному трактуванні деталів та в загальному дуже сумлінних аналізах, це має велику силу наглядности і тому мистецьку рацію. Ідея виглядає просто: без контрастів, без світлових ефектів, сама лише різноманітність та різна якість темних барв. Темнота стається страшною, безнадійною, мертвою. Чи не цього, бува, автор і хотів осягнути? Але...

Якщо цей здогад правдивий, тоді автор подібний до інженера, що грунтовно й солідно знищивши небезпечного моста через річку, не подав плянів нового, ні інших способів переправи. Така тактика сама по собі не конструктивна. Бо річку якось перейти таки треба. Темнота від самого вияснення, що вона темнота, не стане світлом. Саме руйнування зла дія половинчаста. І рація існування роману, як мистецького твору, побудованого на такій засаді, дуже обнижується.

Не відомі нам творчі задуми автора, тому дозволимо собі підсумувати сказане вище формою «ЯКБИ». Отже, якби Самчук включив «Темноту», як другий том трилогії, і написав останній із плянами нового мосту чи переправи, як те Світло, що в темряві світить і що його темнота не обгорнула, і що показує всю безсилість та нікчемність темноти, тоді багато огріхів стали би Слабості стали би могутністю...

Якби так усунути чи виправити згадані хиби, то «Темноту» сміло можна уважати за зразок великого маштабу в літературі.

С. Кіндзерявий-Пастухів

Степан Шах: ЛЬВІВ — МІСТО МОЄЇ МОЛОДОСТИ (Спомини, присвячені тіням забутих львов'ян) част. 1 і 2. — стор. 267; част. 3 — стор. 362. — Мюнхен 1955 і 1956, Видання «Христ. Голосу».

Згадуючи про свою молодість, ми звичайно вбираємо її в позолотку, навіть тоді, коли ця молодість не була з медом, коли життя зарання виявляло свою твердість і гіркоту. Те саме і з місцями, де молодість проходила. Вони завжди видаються більше соняшними, як місця, де провели ми пізніші роки, вони завжди яскравіше вибиваються в наших спогадах і більше зворушують, коли доведеться в них пізніше побувати.

І я, як львов'янин із батька й діда, як той, що раз-у-раз вертається думками до цього міста, де підростав і мужнів, де бавився і вивчав основні мудрощі життя і науки (Акад. гімназія!), де радів щирими радощами і терпів, працював для хліба і для громади, де не тільки залишив чимало нездійснених плянів і поривів, але й на Личаківському цвинтарі чимало найдорожчих осіб з 3-ох поколінь своєї родини — я направду сповнений глибокої вдячности до автора книжки, що її наголовок виписаний напочатку.

Читаючи її, ви зустрічаєте масу деталів, невідомих чи призабутих, довідуєтесь про Львів головно часів Франца-Йосифа й польської окупації, з його барвистою панорамою вулиць, площ, парків, будинків і святинь, людей, подій, явищ і ідей.

Треба дивуватись феноменальній пам'яті дир. С. Шаха, що зберегла йому таке багатство цікавого матеріялу. Він поданий в рямцях солідних інформацій із ділянок історії, гео- і топографії, культів і культур у різних їх багатогранностях, що їх виявляв Львів, з його традиції та побуту. Головно шкільництво є тією канвою, де автор, великий знавець його, вишив у яскравих (але не переяскравлених) кольорах багато подій із життя зах.-української столиці.

Сотні знайомих виринають із глибин вашої пам'яті, завдяки авторові, і ви провірюєте те, що про них знаєте і що про них говорить С. Шах; від нього довідуєтесь теж чимало невідомого, а то й несподіваного...

Серед оригінальних його думок і оцінок найдете може не одно таке, про що готові навіть посперечатись. До 4-ох чи пак 6-ох історичних постатей, що, на думку автора, поставили собі нерукотворний пам'ят-

ник» (король Данило, внук його Вітовський, а далі евент. ще еп. М. Орій І., митр. Гр. Яхимович і сотн. Гучапський і І. Франко) ви може хотіли б додати декого (а вже напевно митр. Шептицького), знавши когось з цього реєстру. Ви найдете може якусь помилку в деталях (напр. те, що костел св. Миколая стоїть на розі вул. Миколая і Мохнацького, а не Длуґоша, тощо), але все те ні трохи не зменшить великої вартости спогадів автора з безліччю фактів та характеристик, переплетених влучними цитатами класиків античного світу, де автор теж не абиякий знавець. 3-тя частина (другий том) — суцільна монографія академічної гімназії. Ця монографія ледви чи буде колись перевершена іншим автором.

Тим то з великою нетерпеливістю чекаємо (впершу чергу ми, львов'яни) на появу дальшого чи дальших томів, про що натякає дир. С. Шах і над чим напевно працює. Хоч і він не зможе вичерпати всієї колосальної тематики Львова, але цілість буде напевно, хоч не джерельною, проте багатющою своїм змістом популярною монографією Львова. Щасти, Боже!

Вол. Несторович

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ — РУСИ

Михайла Грушевського

XI томів у ціні $ 82.50 за цілість. Продаємо на догідні сплати

Замовлення слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.

2228 W. Chicago Avenue, Chicago 22, Illinois — U. S. A.

ЯКЩО ХОЧЕТЕ

ДОВІДАТИСЬ про життя українців у світі, а в Британії зокрема

ЗНАТИ український погляд на політичні події

ПРОЧИТАТИ вісті з України

РОЗШУКАТИ рідних і знайомих, знайти потрібне Вам оголошення і взагалі мати багатий різнома нітним змістом тижневик —

ПЕРЕДПЛАТІТЬ СОБІ ГАЗЕТУ

УКРАЇНСЬКА ДУМКА

Ціна прим. — 1/-. **Передплата на один рік — 2 ф.**

49, LINDEN GARDENS, NOTTING HILL GATE, LONDON, W. 2.

Видає СОЮЗ УКРАЇНЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

ШУКАЙТЕ «УКРАЇНСЬКОЇ ДУМКИ» В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ КНИГАРНІ!

УВАГА! **НОВА УКРАЇНСЬКА РАДІОПЕРЕДАЧА В ЧІКАҐО** УВАГА!

Організацій Визвольного Фронту (ООЧСУ, СУМА,АП АБН, Т-во к. в. УПА, ТУСМ).
кожної суботи в год. 4.30 — 5 по пол.
на радіовисильні **WOPA 1490 або ФМ 102,3.**
У програмі: політичні та господарські новини з коментарями, вісті з України, хроніка з українського життя на чужині та літературно-музична частина.
Замовлення оголошень спрямовувати на адресу:
U O of L F
2457 W. Chicago Aye, JUniper 8-2630 CHICAGO 22, Ill., USA

Вже появилася:
Ukrainer in Munchen
I.
з 55 ілюстраціями і вступним словом посадника м. Мюнхен.
Ціна ДМ 12.- або $ 3.-
Замовляти в:
Verlag Ukraine
Munchen
Rumfordstr. 29

Слухайте! Слухайте!

УКРАЇНСЬКОЇ РАДІОПЕРЕДАЧІ
Катедрального Собору
св. Володимира Великого
в Чікаґо
кожної суботи від год. 4.00 до 4.30
на хвилях ВОПА
кожночасно з багатою
церковно-релігійною програмою

ПОВНЕ ВИДАННЯ ТВОРІВ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

12 томів у твердій оправі

До кожного тому, а також до кожного більшого твору Лесі Українки додано цінні вступні статті найвидатніших українських літературознавців нашої доби: М. Зерова, Б. Якубовського, П. Филиповича, П. Руліна, О. Бургардта (Ю. Клена), В. Петрова, О. Білецького та інших.

Ціна всіх томів з пересилкою $ 24.00

Замовлення слати на адресу:

M. DENYSIUK

2228 W. Chicago Ave., Chicago 22, Ill., USA

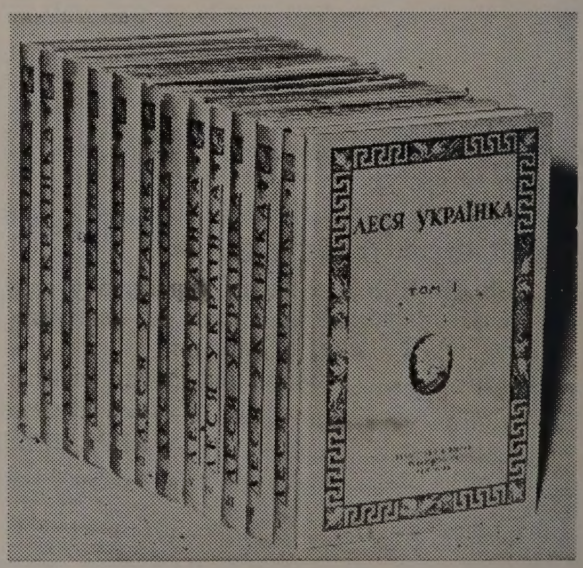

NATIONAL SECURITY BANK of Chicago

1030 WEST CHICAGO AVE.

Він має повне довір'я вкладників і підприємців у Чікаго. Всі його поручають усім, бо знають, що це солідний банк, відомий із усебічних послуг, що їх виявляє однаково великим підприємцям, як і малим вкладникам.

Відкрийте собі ощадностеве конто в нашому банку ще сьогодні і переконаєтеся з власного досвіду, що наш банк — справді солідний банк.

Кожної хвилини служимо **порадою в усіх фінансових справах.**

Ваші конта забезпечені до **$10.000.00.**

Наш банк відкритий кожного дня в тижні з виїмком неділь і державних свят.

ЦЕ ВАШ БАНК

NATIONAL SECURITY BANK
OF CHICAGO
CHICAGO AND OGDEN AVENUES

НОВІ ПЛАТІВКИ «ЛОНҐ — ПЛЕЙ»

ВИДАВНИЦТВА «ХВИЛІ ДНІСТРА»

Дві нові платівки «лонґ-плей»: УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПІСНІ у виконанні ІРИ МАЛАНЮК при співучасти Церковного Хору св. Варвари й симфонічної оркестри у Відні під управою комп. А. Гнатишина і УКРАЇНСЬКІ ЦЕРКОВНІ ПІСНІ також у виконанні Хору св. Варвари й симфонічної оркестри у Відні під управою комп. А. Гнатишина.

Ціна по $4.95 за платівку

Висилаємо також поштою

«CHWYLI DNISTRA» 2391 West 11th Street, Cleveland 13, Ohio

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

„САМОПОМІЧ“

2351 W. CHICAGO AVE CHICAGO 22, ILLINOIS.

Телефон: HU.9-0520

ПРИЙМАЄ ВКЛАДКИ Й ДАЄ ПОЗИЧКИ

Позичаючи на авто, на меблі, на задаток хати, на ремонт дому чи ін. платите в Кредитовій Кооперативі «САМОПОМІЧ» лише дол. **48.75** відсотків від дол. **1.000.00** за один рік.

При цьому коштом **„Самопомочі”** забезпечується позичку до висоти дол. **10.000.00** на випадок смерти або цілковитої непрацездатности позичальника.

Беручи в „Самопомочі” кредит на авто і даючи на її зебезпечення свій тайтел (право власности) **не потребуєте ручителів.**

При цьому можете полагодити забезпечення авта від різних випадків.